

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

1 NİSAN 1965

Sayı 264

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat

fikir ve kültür dergisi

İşte Foru

TÜRBELİ

na gerçekten mi
teşvik ed
mitler

ndan nihayet bi
teva

HARMA

uşlar, don-göm- uyartma amacıyla bü
h. Selâm ver- kövlere gazeteler, de

ün Notları

inin Nedeni

Istanbulun Planlaması

Gerek tarih, gerek hayatım-
Istanbul, yur-
İçişleri Bakanlığı

Bütçe, Kalkınma ve

Yeni hükümet 1962 yılı bütçesi-
ni 1 Aralıkta Meclise vermiştir. Büt-
çesinden kalkınma için
Ereğli'ye ve Eskişehir'e, bir kaç
bagıra da İstanbul'a yönelmektedir.
Bütçeleri çeşitli bölgelerde de tes-

Top

olar

MUAMMER AKSOY

METİN AND

CEMAL AYGİN

ALİ BOZER

GÜRGAN ÇELEBİCAN

BÜLENT ECEVİT

FİKRET EKİNCİ

TURHAN FEYZİOĞLU

ADNAN GÜRİZ

M. METİN NİGAR

RUŞEN Y. KELEŞ

YAŞAR KARAYALÇIN

SERİF MARDİN

OSMAN OKYAR

ADNAN ÖZAKTAŞ

KAYA ÖZSEZGİN

SAMİ N. ÖZERDİM

MEHMET SEYDA

CAHİT TALAS

BESİM ÜSTÜNEL

ŞEVKİ VANLI

Seçim Kanunu
Parti

FORUM

Kültür ve Sanat

Yeni Dünya

onbeş Gün

İşçi Hareketleri

Forum'un geçen sayısında da be-
olduğu üzere son haftalarda
etiminin muhtelif yerlerinde ü-
ayılabilir bir sosyal huzursuz-
ârazı sayılabilecek işçi ha-

Anadolu insanını kendi

Serbest Sütun

Nüfus Artışının Dramı

SSSEL (*)

Çevirenler: İlhan TARUS - Cengiz

tür; ama Hindistan'ı, başka ne
tutun kurtarabilir ki?

OLAYLARI YORUMLUYOR

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

YENİDEN ALEVLENEN KIBRIS MESELESİ :

Geçen onbeş gün içerisinde ne Kozlu, ne Milletvekillerinin yollukları, ne Ereğli - Demirelik, ne T. R. T. etrafında ki tartışmalar, ne şu ne de bu olay, hiç şüphesiz milli davamız Kıbrıs meselesi kadar yoruma ve heyecana sebep olmamıştır. Bu sebeple biz, bu dava hakkındaki yorumları aktaracağız.

16 Mart tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda Abdi İpekçi, Güvenlik Konseyinin toplantısı üzerine başlayan kıpırdanışların, Kıbrıs'ta U'tahantın da ifade ettiği gibi huzursuz bir müddetle bulunduğunu ifade ile «Yarın başlayacak Güvenlik Konseyi, sadece Barış Gücünün görev süresini uzatmakla yetinip, gerçekçi tedbirler alamaz ve bunlara tarafların nymasını sağlayamazsa Kıbrıs'taki huzursuz müddetle yine pamuk ipliğine bağlı kalacak ve önümüzdeki aylar, kritik gelişmeler olabilecektir.» demektedir. 17 Mart tarihli yazısında ise Abdi İpekçi, Kıbrıs konusunda tarafların art düşünceler taşıdıklarını ifade etmekte ve «Türkiye Hükümetleri meselelerin barışçı yollardan çözülmesi arzusunda olduklarını bugüne kadar çeşitli vesilelerle ispat etmiş durumdadırlar. Buna rağmen Türkiye'yi tertipçi, kıskartıcı ve saldırgan olarak tanıtmak isteyen propaganda, bugüne kadar olduğu gibi herhalde bugünden sonra da iflâs edecektir.» demektedir.

18 Mart tarihli CUMHURİYET'te Nadir Nadi Kıbrıs'da oynanan oyunlara temas etmekte, davanın çözüm yoluna yaklaşıldığı ifade ederek, «Bundan sonra bizim yapacağımız hakkımızı korumak uğruna harekete geçmektir. Buna devletler hukukunda müdahale edemezler, eski deyimle meşru müdafaa derler. Ve Türkiye ile Kıbrıs arasında değil, Sayın İnönü'nünde Kesim ayında açıkça söylediği üzere Türkiye ile Yunanistan arasında böyle bir durum meydana geldiği takdirde, hareketlerin inkışafı beklenmelidir ve şüphe yok ki öyle olacaktır.» diye yazmaktadır.

19 Mart tarihli ULUS'taki başyazısında Cihad Baben, Kıbrıs meselesinde istediğimiz şeyin meşru haklarımız olduğunu, bunun dışında Yunanistan'ın benzer bir art düşüncemiz bulunmadığını ifade ederek, «Olayların inkışafını seyrederiz. Fakat bu işi yaparken, hiç olmazsa bu davada şüpheye yer bırakılmaz. Sarılağaz, Sarılağaz, çünkü bir gün büyük bir karar vermek mecburiyetinde kalırsak, yabancı dünya karşısında gerçek bir kuvvetin sarsılmaz bütünlüğünü bu dünya hissetsin» demektedir.

CUMHURİYET'te Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, Kıbrıs meselesinde, yeni bir buhranın doğmasında sebep olan Rum faaliyetlerinin çokluğu yanında Türkiye'nin faaliyetlerinin yalnız Birleşmiş Milletlerde kazanacağımız başarıya yöneltildiğini, eski ve yeni iktidarın, Kıbrıs meselesinin papazla Türkiye arasında bir mesele olmadığını hususunda konsantre olduklarını, Kıbrıs buhranının şiddetlenmesi halinde mukabil darbelerimizin Yunanistan yerine Kıbrıs üzerine toplamamızın daha iyi olacağını ifade ile «gerekirse, Lozanın bütün meselelerini gözden geçirmek üzere, Türkiye, bu antlaşmanın imzacılarını bir konferansa da davet edebilir. Bütün mesele, Türkiye'nin anlaşmazlık ve çatışmalardan kaçınmadığını ve kaçınmayacağını göstermektir. Bütün Türk Milleti bütün gücü ile Kıbrıs davasının ve Türk - Yunan meselelerinin peşindedir. Bir hükümet için bu, her halde değerli bir dayanak ve güven unsurudur.» demektedir. 20 Mart tarihli nüf. hada ise İlhan Selçuk, Yunan Emperyalizmini besleyen kaynaklara temas etmekte ve Yunan Kapitalistlerinin dünya politikasında oynadığı oyunları belirtmektedir.

21 Mart tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda Abdi İpekçi, artık karar zamanının geldiğini, Kıbrıs meselesinin barışçı yollardan çözülmesini sağlayacak olan Güvenlik Konseyinin yalnız barış gücünün görev süresini uzatmakla kaldığını ifade ederek, «Ankara'da birkaç gündür siyasi ve askeri liderler arasında yapılan ve nihayet İnönü'ye danışmak üzere yapılan toplantılar, alınacak kararlara ışık tutacak ve durum herhalde önümüzdeki hafta belli olacaktır.» diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te Nadir Nadi ise, Yunan emperyalizmini durdurmak gerektiğine dair yazmış olduğu yazı üzerine Yunan basının kızdığını ifade ederek Yunan emperyalizmine karşı koymakta direnmemiz gerektiğini yalnız «Türk Yunan dostluğunun hem iki millete, hem de dünya barışına yararlı olacağı» ni, bu sebeple, «Bu da sadece Kıbrıs üzerindeki görüşümüzü savunmakla gerçekleşmez, Türk Yunan dostluğunun kundağayan bütün yangın yuvaları birer birer temizlenmelidir. Heybelidadaki Papaz Üniversitesi kapatılmalı, sayın Athenagoras Türkiye sınırları dışına uğurlanmalı ve Oniki adalar düzeni bize güvenlik verecek bir biçimde yeniden kurulmalıdır.» demektedir.

AKSAM'da Çetin Altan, Kıbrıs meselesinin ılgıyızını, Türkiye'nin bu buhran karşısındaki tutumunu 7 madde halinde belirttikten sonra, «Yunanistan batı emperyalizmiyle kapitalizminin Türkiye'ye uzanmış en yakın ucudur. Bazı yarı Sömürge hüviyetiyle onun bulunduğu bloka kolay kolay dayanamaz. Buna heves ettikçe her zaman bir hayal kırıklığına uğramamız mukad

derdir. Çünkü ne bizim, milletlerarası sermaye gruplarımız, ne dünyada birinci gelen ticaret filolarımız vardır.» «Biz ancak emperyalizme ve kapitalizme karşı kendimizi ayakta tuttukça milli menfaatlerimize uygun yolu bulmuş oluruz.» diyor.

24 Mart tarihli YENİ GAZETE'nin başyazısında, «Türk Hükümetinin bu defa Kıbrıs konusunu çok sıkı tutması ve en ciddi tedbirleri almağa kararlı oluşu ve nihayet Kıbrıs olayının bir Makarios - Türkiye olayı değil, fakat bir Türk - Yunan davası olduğunu ilan etmesi, Atina'da bazı ciddi telaşlara sebebiyet vermiştir.» denilmekte ve bu telaş, «milletlerarası Antlaşmaları bozmuş suçluların telaşı» na benzetilmektedir.

YARIN Dergisinin başyazısında, «Kıbrıs durumundaki son gelişmeler, artık buhranın diplomatik alandan çıkıp, askeri alana intikal safhasının yakında başlayacağını ifade eder bir mahiyet almıştır.» «Bu yol acı ve ızdırıp bir yol olacaktır. Fakat Türkiye'de hiç bir hükümet Kıbrıs'taki haklarımızın üzerine bir stinger çekilmesine göz yumacak değildir.» denilerek Batılı dostlarımızdan fiili ve tesirli bir yardım gömesek bile bir tarafsızlık beklemenin hakkımız olduğu ifade edilmektedir.

KİM Dergisinde Özcan Ergüder, Başbakanın Ethnos gazetesine verdiği beyanat üzerinde durmakta, hükümet idaresinin kolay bir iş olmadığını ifade ederek, bu tip beyanatların Makarios'u mesut ettiğini belirtmekte ve «Ankara'da bunlar ola dursun, Kıbrıs'ta fiili durum devamı olarak Rumların lehine gelişmektedir. Bay Ürgüplü, Kıbrıs'taki soydaşlarımıza kucağımızın açık olduğu teminatını verdiğine göre, artık korkacak birşey olmasa gerek» demektedir.

26 Mart tarihli AKİS'de Metin Toker, «Kıbrıs meselesi, bir defa daha, hata'lı bir teşhis dolayısıyla alevlenmiş bulunuyor. Türkiye'deki iktidar değişikliği karşı tarafa, artık Ankara'da Ameriksın arzularına ve işaretlerine daha fazla uyacak bir Hükümetin bulunduğu inancını vermiştir.» diyerek, eski iktidarın, yeni iktidara Kıbrıs, ismi elverişli şartlar içinde bıraktığını ve «Türkiye'de Başbakanın adı ne olursa olsun hiç bir Türk Hükümeti Ameriksın ak'ında bulunan ve İkinci Acheson Planında ortaya çıkan çözüm şeklini kabul etmek kudretine sahip değildir.» dedikten sonra, «Şimdi, Ankara'da bir başka ekip var diye yeniden kıpırdanma başlamıştır. Eğer Amerika hayale kapılmazsa, eğer Amerika İnönü'ye yaptırmadığını Demirele yaptırdığını sanmazsa, bir patlama olmaz. Makarios ve Papandreu gözlerini Moskovadan ayırmazlar. Ama gözleri hâla Washington'dadır. Bu, Washington için basiret, gösterme saatidir.» diye ilave etmektedir.

YÖN Dergisinde Değişirme Birliğinin Kıbrıs gıtmesi ve Makarios'un bu husustaki tutumunun karşı koyucu olması halinde bunun bir Türk - Yunan harbine yol açacağı ifade edildikten sonra, «Adanın bağımsızlığını isteyen Türkiye'nin, Adanın bağımsız kalmasında menfaatli olan bütün devletlerin desteğini sağlaması ve Kıbrıs müzakerelerinde bu devletlerin ağırlığından azami ölçüde yararlanmağa çalışması lazımdır. İnönü, bu yolda ilk adımları atmış. Bu yoldan dönerek tekrar Anglosaksonların iyi niyetinden ve desteklerinden medet ummak, hayal kırıklığından başka bir şey getirmeyecektir. Zira Anglosaksonlar için Enosis'ten başka çözüm yolu yoktur.» denilmektedir.

ULUS'da Falk Suad, «Kıbrıs. Ne şu partinin, ne bu partinin, ne şu iktidarın, ne şu iktidarın davası değildir. Doğrudan doğruya Türkiye'nin ve Türk milletinin kaderiyle şümsü ilgili milli davadır.» dedikten sonra, Makarios'a güç veren bazı iç politika çalkantılarının zararlı olacağına değinmekte ve «Ama işte görüyorsunuz, hâla azınlık iktidarının Kıbrıs politikası, etrafında oy spekülasyonu yapıyorlar. Usanmıyorlar uslanmıyorlar ve kötü yolum neresinden dönersek kaddır, diyemiyorlar.» diye yazmaktadır.

MİLLİYET'in «Durum» sütununda Abdi İpekçi, Değişirme birliği konusunda Makarios'un yumuşak davranış dolayısıyla tehlikeli ihtimallerin gündelik zayıfladığını, ve bu değişikliğin sebeplerini belirttikten sonra, «Davaya kesin bir çözüm bulunmadıkça şimdi Kıbrıs'ta uzaklaşmış gözükten tehlike bulutları yakın bir gelecekte tekrar adanın üzerinde birikecektir. Bu ihtimalin gerçekleşebileceğini gösteren noktalar yukarıda belirtmeğe çalıştığımız gibi çaktır. Dolayısıyla son gelişmelerle rahatlayıp

CUMHURİYET'te Nadir Nadi, Türk - Yunan ilişkilerine dair aynı sütunda yazdığı yazılarını, Yunan gazetelerini fazla sınırlendığını ve bunun sebeplerini izah ederek, bu koşullar altında «biz iki millet arasında yakınlık ve dostluk bağlarını kurmaya çalışmaktan başka ne yapıyoruz?» demektedir ve «Fenerdeki fesat ocağının hıyaya getirilmesi ile Mevraların cüretleri kurulacağı düşünülebilir. Ege adalarındaki güvenlik haklarımızı savunmaklada Yunan Emperyalizminin Herisi için hayal ettiği saldırı projelerini gereksiz kılabiliriz. İnönü'ye inanıyoruz. Bunları yapmakla aynı zamanda Türk - Yunan dostluğuna da hizmet ettiğimizden şüphemiz yoktur.» diye ilave etmektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSADİ KOLLOK DERGİSİ

FORUM 12 YAŞINDA

BU SAYIDA

Basınıımızda Onbeş Gün

FORUM 12 YAŞINDA

Başyazı

KIBRIS'TA MÜTAREKE Mİ?

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Yeni Çeltik Faciası

M.P. nin, Devlet Tahripçiliği Hevesi

Eski Bütçe, Yeni İmza

Öğrenci Dernekleri

Habib Burgiba'nın farklı şahsiyeti

Sanat Hürriyetine Müdahale mi?

Amerikan Yardımları ve İptâl Edilen

Soya Anlaşması

Zencilerin Oy Kullanma Hakkı

Uzay'da Yeni Başarılar

Vietnam'da Zehirli Gaz

Dünya Bankası ve Türkiye

İNCELEMELER :

Kozlu Olaylarının Düşündürdükleri

Cahit TALAS

Danıştay'da Skandal mı?

Yaşar KARAYALÇIN

Seçim Kanunlarında Yapılan Değişiklik

Ozkan TIKVEŞ

Türkiye'de İşçi - İşveren İlişkilerinin
İktisadi Yönü

Alpaslan IŞIKLI

KÜLTÜR VE SANAT :

Sanatçı ve Toplum Üzerine

Kaya ÖZSEZGİN

Bibliyografya

Der : S. N. ÖZERDİM

FORUM Dergisi, bu sayısı ile 12 yaşına giriyor.

FORUM, 1954'de, demokrasiye yönelen tehlikenin kaygı verici bir ölçüye vardığı ama henüz bu kaygıyı duyanların yeteri kadar çoğalmadığı bir sırada doğmuştu.

Amacı, yalnız tehlikeye karşı toplumu uyarmak değil, aynı zamanda, rejimi koruma çabasını ve genel olarak toplum sorunlarının tartışılmasını, siyaset alanındaki polemiklerden daha üstün bir düzeye yükseltebilmek, bilimsel açıdan siyaset alanına ışık tutabilmektir.

FORUM, tarafsızdı, ve Türkiye'nin bütün sorunlarının demokratik yöntemlerle çözülebileceği kanısından başka, hiç bir önyargısı yoktu. Demokrasiye bağlılık çerçevesi içinde, sayfalarını, geniş bir özgürlükle, değişik düşüncelerin, çatışan düşüncelerin, tartışılmasına açıyordu.

Adı onun için «FORUM» du. Adına uygun olarak, FORUM, bir «fikir meydanı» idi. Bugüne kadar da öyle kaldı.

Bazı gazeteler özgürlük ve cesaretlerini yitirdiğinde, Üniversiteler, toplum sorunlarıyla ilgilenen özgür düşünceli bilim adamlarını, iktidarın baskısı yüzünden tutamaz duruma geldiğinde, FORUM, bu «fikir meydanı», düşüncelerini artık gazetelerde yazamayan, üniversite kürsülerinde söyleyemeyen bazı aydınların barınağı ve kürsüsü oldu.

FORUM, siyaset alanında ki günlük tartışma konularının sınırları içinde kalmadı. Türkiye'de ancak 27 Mayıs Devriminden sonra serbestçe tartışılabilen konulara, FORUM'un sayfaları, daha 1960 öncesi yıllarında açıldı.

27 Mayıs Devriminden beri, Türkiye, geniş bir tartışma özgürlüğü ortamına girdi. Demokrasinin hukuk temelleri, koruyucu müesseseleri kuruldu. Fakat FORUM'un demokrasiyi koruma, ve demokratik bir fikir özgürlüğü ve müsamaha anlayışı ile toplum sorunlarını tartışma ödevi hafiflemedi.

Bu özgürlük ortamında, düşünce akımlarının doğmalar halinde kalıplaşması, bir zamanlar partiler arasında yer alan düşmanca kutuplaşmanın, şimdi düşünce akımları arasında ortaya çıkması, ve bu kutuplar arasında karşılıklı müsamahasızlıktan doğan gerilim, tartışma özgürlüğünü verimsiz kılabilceği gibi, demokrasimiz için de yeni bir tehlike olarak belirmektedir.

Son iktidar değişikliğinden sonra, buna, radyo tarafsızlığında kısımtı yapma, sahnede sanat özgürlüğünü sınırlama gibi eğilimler de eklenmiştir.

Bu tehlike ve eğilimler karşısında, FORUM'a yeni ödevler düşmektedir.

FORUM, bu ödevleri de, geleneğine uygun bir tarafsızlık ve bilimsel objektiflikle yerine getirmeye çalışmaktadır ve çalışacaktır.

KIBRIS'TA MÜTAREKE Mİ ?

Geride bıraktığımız haftalarda, Kıbrıs'ta durum yeniden gergin bir safhaya girmiş, bir ara geçen Ağustos ayında, Türkiye'nin havadan müdahalesini zaruri kılan ciddiyete varmıştı. Arabulucu Galo Plaza'nın tarafların görüşünü, belli bir çözüm üzerinde yakınlıktırmadığını açıkça ifade ettiği ve Güvenlik Konseyinin Ada'daki barış gücünün süresini uzatmak için toplandığı bir sırada, Ada Rumlarının yeniden saldırıya geçmeleri ve bazı Türk köylerini muhasara ederek, Türkiye'nin müdahalesi halinde, bütün Ada Türklerini imha etme gibi, akılsız tehdit ve şantajları durumu çok nazık bir safhaya getirmişti. Bu arada, 28 Mart'ta Türk değiştirme birliğinin, Ada'ya gönderilmesi gerektiği bilindiği için, bu birliğin gönderilmesine, Arsövek Makarios tarafından güçlükler çıkarıldığı takdirde ve eğer Türkiye Arsövek'in rızasını düşünmeden, bu hakkını kullanır ve mukavemet görürse ne olacaktı? Bu sual ciddi olarak her çevreyi işgal etmekteydi.

Ada'da 14 bin kişilik, Arsövek'in Millî Muhafız gücü ismi altında, Yunanlı subaylar tarafından talim, terbiyeye tabi tutularak yetiştirilmiş kuvvetinden başka, 20.000 kişilik ihtiyatı olduğundan bahsedilmektedir. Buna sayısı bir tümene varan, Adaya sokulmuş Yunan kuvvetini de ilâve etmek gerekmektedir. Bütün bunlar, Ada'da kuvvet dengesinin ne kadar ciddi bir tarzda, Türkler ve Türk kuvveti aleyhine bozulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Rusya'dan Mısır yoluyla, Ada'ya hava akınlarına karşı kullanılan, güdümlü mermiler, roketler gönderdiği de kesinlikle anlaşılmıştır. Esasen bir süreden beri Mısır'da, eğitim gören Yunan subaylarının bulunduğu bilinmekteydi. Adaya tayyarelere karşı kullanılacak güdümlü mermilerin ve bunları atacak silâhların, Rusya tarafından Mısır

yoluyla gönderildiği öğrenilince, Mısır'da eğitim gören Yunanlı subayların esrarı da çözüldü. Gerçekte bozulan kuvvet dengesinde bu tek unsur değildir.

Dünyanın gözü önünde, Nato'ca Yunan kuvvetlerine verilen silâh ve malzeme, zaten hiçbir güçlüğü uğramadan Ada'ya akıyordu ve kuvvet dengesi Türkler aleyhine bozulmuştu. Bütün bu durum, Yunanistan'ın iştirâkiyle sağlanmıştı ve Ada artık Türkiye için, her hangi ciddi bir durumda, askeri bakımdan katî netice alınacak yer olmaktan çıkmıştı.

Geçirdiğimiz haftalar da, Ada'da durum ciddi bir safhaya girdiği zaman, Türk Silâhlı Kuvvetleri alarm durumuna geçirildi. Fakat, yukarıda işaret ettiğimiz sebepten, bir çıkarma ihtimali pek fazla düşünülemezdi. Gerçekten askeri bir müdahale düşünülürse, bunun Kıbrıs dışında, Yunanistan üzerinde olması gerekiyordu. Hükûmet'te bu yolda karar aldı. Kıbrısta Türk cemaatine karşı yöneltilcek bir hareketin, Türkiye ile Yunanistan arasında harp demek olduğunu, hiç bir şüpheye yer bırakmayacak biçimde Anita'ya anlatıldı ve Türk Değiştirme Birliğinin zamanında, Ada'ya gönderileceği de bildirildi. Bu suretle, eğer Arsövek ve Yunan hükûmeti yeni hükûmetin bir «Faits accomplis» karşısında tepkisini veya sinir gücünü ölçmek istiyor idiyse, Türk Hükûmetinin kesin kararlığı, karşı tarafın Ada'da son vahim durumu yaratmakla, ne yapmak istediğini açıklığa getirecekti. Türk Hükûmetinin kesin kararlığı, Nato'nun Yunan ihtirasları sonunda ne akibete doğru sürüklendiğini, Amerikalı ve İngilizlere göstermiş olduğu anlaşılıyor. Bu iki devletin teşebbüsü sonunda, Kıbrıs Adasında bir mütareke, bir dondurma süresinin taraflarca kabulünden, yabancı çevrelerce ısrarla bahsedilmeğe başlandı.

Türkiye öteden beri, Kıbrıs meselesinin, Yunanistan ile Türkiye arasında bir mesele olduğunda ısrar etmiş ve iyi niyetle, her seviyede ikili görüşmeye taraftar olduğunu saklamamıştır. Şimdi, Atina ve Ankara arasında başladığı söylenen görüşmelerin, meselenin esasına bir çözüm aramaktan çok, Ada'da Rumların bir oldu bittiye girmekten kaçınmaları, Türk cemaatine karşı reva görülen insanlık dışı hareketlerin durdurulması, içinde bulundukları kötü şartların islâhına imkân verilmesi, iyi kötü, Ada'da bulunan sulh kuvvetlerinin sağlayamadığı, normal yaşama şartlarına dönülmesi yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Yunan hükûmeti, Makariyos üzerinde nüfuzunu kullanarak, Türklere nefes alma imkânının verilmesi ve Türk Hükûmeti'ni tahrik edecek hareketlerde bulunmaktan kaçınması yolunda teşebbüse geçmeye karar vermiş, razı olmuş görünüyor. Bunun bir süreye bağlandığı, altı ay ile bir senelik süreden sonra, Ada'nın geleceği hakkında görüşmelere başlanabileceği hususunda, Türkiye tarafından tekliflerden bahsedilmektedir. Kıbrısta mütareke meselesinin mahiyetinin bu olduğu anlaşılmaktadır.

Şüphesiz, tehlikeli bir durumu, geçici bir süre için olsa da, savuşturması bakımından, memnun olmak gerekir. Fakat, Kıbrıs müzakerelerinin iki devlet arasında başalıp, bir sonuca varabilmesi, nihayi olarak Amerikan politikasının değişmesine bağlıdır. Amerika, Enosisi kabul etmeyeceğini, Rusya gibi federatif bir çözüme taraftar olduğunu, kesin olarak Atina'ya anlatırsa, mesele bir sonuca varır. Amerikanın kesin tutumu karşısında, Atina hiç bir çıkış yolu bulamaz. Çünkü, Kıbrıs meselesi; Yunanistanın bir genişleme, yayılma hareketidir. Türkiye bunu kabul edemez, bedeli Nato olsa da. Mesele basittir,

Amerika Yunanistanın bu politikasını, Nato gibi bir savunma tertibi örtüsü altında, yürütmesine karşındır, değildir? Bu hususta bir karara kesin olarak varırsa, sözü edilen altı veya bir senelik süre sonunda, herşey halledilmiş olacaktır. Yoksa, milletlerarası anlaşmaları tanıyacaksınız,

müeyyidesini tanımayacaksınız veya işletmeyeceksin. Bunu bir milletin sonuna kadar iyi niyetle yorumlaması beklenemez. Amerika'ya, Türkiye'de kaybettiği prestijini yeniden kazanma fırsatı çıkmıştır. Bakalım bunu nasıl kullanacak.

Onbeş Günün Notları

Yeniçeltik Faciası

«Dünyada en güç mesleğin, yeraltı madenciliği olduğu inkâr kabul etmeyen bir hakikattir. Çeşitli madencilik kolları arasında da en ağır, hiç şüphesiz kömür madenciliğidir.» Bu cümleler Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumunun 1962 yılında yayınladığı bir incelemeden alınmıştır. Yukardaki teşhisi, kömür madenciliğinin aynı zamanda en tehlikeli bir meslek kolu olduğunu ilâve ederek tamamlamak lazımdır.

Türkiye geçtiğimiz onbeş gün içinde kömür madenlerindeki iki bathsız olay yüzünden üzüntülü günler yaşamıştır. Bunlardan biri Zonguldak'ta vuku bulmuştur. Zonguldak'taki olayın çeşitli nedenlerini inceleyen bir yazıyı «İncelemeler» bölümümüzde sunmaktayız. Amasya'nın Yeniçeltik bölgesinde vuku bulan ve 70 kadar kömür işçisinin hayatına mal olan grizu patlaması ikincisi ve çok daha acı ve elemli bir sonuç ile bitmiş olanıdır.

Yeniçeltik'teki grizu patlaması, Türkiye'nin kömür madenciliği tarihinde en çok ölüme sebep olmuş bulunanıdır. Kömür madenlerinde çalışan insanların hayatları özellikle iş emniyeti ve işçi sağlığı tedbirlerinin gerektiği ölçüde alınmamış olduğu madenlerde, devamlı olarak tehlike altındadır. Yeniçeltik gibi bazı küçük işletmelerde iş emniyeti tedbirlerinin yeteri kadar kifayetsiz olmadığı, evvelâ grizunun patlaması, saniyen kurtarmanın kifayetsiz kalması ve Zonguldak'tan kurtarma ekiplerinin gönderilmesine zaruret hasıl olması ile anlaşılmaktadır. Bir kere zamanımızda kömür madenlerinde grizu patlaması artık çok nadir vuku bulan hadiselerdir. Zira grizu kolaylıkla tesbit olunabilmekte, diğer taraftan kömür ocaklarında kullanılan bütün elektrikli diesel ile işleyen araçların grizuya karşı koruyucu nitelikte olmaları sağlanmaktadır. Öyle anlaşıyor ki Yeniçeltik linyit ocaklarında grizu patlamaları bakımından gerekli tedbirler zamanında alınmamıştır.

Burada en büyük sorumluluk işletme ile birlikte Çalışma Bakanlığına düşmektedir. İşletmenin grizuya karşı gerekli tedbirleri almadığı anlaşıyor. Bunun yanında Çalışma Bakanlığı da kifayetsiz iş emniyeti

şartları içinde işletmenin çalışmasına müsaade etmiştir. Bu sebepten ötürü de, Türkiye çalışma hayatının ve tarihinin en büyük ve feci iş kazası vuku bulmuştur. İnsanların en büyük ve en tabii hakları çalıştıkları sırada tehlikeden masun kalmalarıdır. Sosyal politika bakımından Devletin birinci görevi, bütün iş yerlerinde gerekli iş emniyeti ve işçi sağlığı tedbirlerini aldırmasıdır. Diğer çalışma şartları bakımından bazı kifayetsizlikler bir dereceye kadar müsamaha ile karşılaşılabılır. Fakat insan hayatına mal olabilecek yetersizlikler veya insanı devamlı veya geçici olarak malûl bırakacak tedbirsizlikler ve ihmaller bugünkü sosyal politika anlayışının kabul edemeyeceği durumlardır. Binaenaleyh Çalışma Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ile birlikte, bundan böyle ana hedef olarak iş emniyeti ve işçi sağlığı davasını ciddi bir şekilde ele almalı ve işin başında bulunanlar bu konunun arkasını bırakmamalıdır.

İşçiler de herkes gibi işleri esnasında, ölüme, sakatlığa ve hastalığa karşı korunma hakkına maliklerdir. Devlet bu hakkı koruyacak şekilde teçhizatlanmak zorundadır. Modern ve «sosyal» Devlet anlayışı bunu gerektirmektedir. Diğer taraftan ölüm, iş kazası ve meslek hastalığı sebebiyle her yıl kaybedilen binlerce iş gücü milli ekonomi bakımından büyük bir ısrıftır. Türkiye'deki iş istatistiklerini inceleyenler tedbirlerin kifayetsizliği yüzünden bu ısrafın her geçen yıl artmakta olduğunu tesbit etmekte güçlük çekmezler. Yeniçeltik faciası, yetkilileri ve sorumluları artık uyandırmalı ve harekete geçirmelidir. Kanunlarımızca sendikalarda bu konuda yeteri kadar uyanık değildirler. Toplu müzakere sistemini bir taraftan ve aynı zamanda iş emniyeti ve işçi sağlığı tedbirlerinin ıslahını sağlamak istikâmetinde işletirken diğer taraftan da resmi makamlar nezdinde iş emniyeti tedbirlerinin devamlı takipçileri olmalıdırlar.

FORUM Yeniçeltikte hayatlarını kaybeden çilekeş işçilerin ailelerine başsağlığı diler.

M. P. nin, Devlet Tahripçiliği Evesi

Millet Partisi Genel Başkanının, demokratik zihniyetle bağdaşmayan, iptidai bir anlayışın mahsulu olan, devlet müesseselerine karşı tahripkâr tutumu, ciddi bir safhaya girmiştir. Koalisyon kabinesinin programı, Büyük Millet Meclisinde görüşülürken, radyonun tarafsız olmadığı gerekçesiyle başladığı saldırının ilk hedefi, bu kurumun genel müdürünü işbaşından uzaklaştırmaya yöneldiği biliniyordu. Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının, buna yetkisi olmadığı anlaşıncı, şimdi parti başkanının tazyiki ile radyoyu bu Bakanlığa tabi kılacak, bir kanun hazırlanmaktadır. Millet Partisi liderini bu tutumunda teşvik ve destekliyen, sabık Demokrat Partinin suçlu radyo idaresinin, sorumluluk ortaklarıdır. Meselenin bu yanı bir yana, Radyo ve Televizyon Kurumunun yetkililerini, bizar edip, çalışmalarına engel olacak, hergün bir yeni güçlük çıkarılmakta olduğu, gazetelerin artık değişmez günlük haberleri halini almaktadır.

Meselenin Anayasayla bağdaşmadığı aşikârdır. Eğer, radyonun yayınlarında hükûmete karşı bir yön varsa, tedbir ve şikâyetlerin, bir parti başkanından, sorumsuz kişiden gelmemesi gerekir. Kabine dışında, sorumsuz bir insanın, Devlet hayatında, müesseseler ve müesseselerde çalışan insanların kaderi hakkında, kesin söz sahibi olma mücadelesi çok vahim bir adımdır.

Koalisyon ortaklarının protokolundaki, kabine üstü süper komite konusunda gösterilen hassasiyetin, yersiz olmadığı böylece anlaşılmaktadır.

Tam Bütçenin, Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edildiği zaman, hadise çıkarmak istemeyen ortakların, bu durumu tasvip eder görünmemelerinin, gerçek duygusu ve düşünceleri olduğunu, kabul etmek güçtür. Çünkü, ortaklık protokolu imzalanırken, M.P. Genel Başkanının Radyosuz iktidar olmayacağı hakkındaki, partizan ve anayasa düzeniyle bağdaşmayan sözlerinin, diğer ortaklarca paylaşıldığı söylenmekteydi. Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı, bu görüş sonucu M.P. ne verilmiş, adeta zihniyetlerine uygun bir Radyo İdarecisinin, bu kurumun başına getirilmesinin sağlanması, M.P. Başkanının görevi olmuştur.

Bütün bu yakışıksız hukuk dışı haller şu gerçeği ortaya koymaktadır: Anayasayla yepyeni bir siyasi, sosyal ve hukuk düzeni kurulmuştur. Parti kadrolarındaki siyaset adamları ise, bu düzenle bağdaşmayan, 1946 - 1960 arası, zihniyetinin adamlarıdır. Bugünkü rejimin yaşama şansı, ya siyaset adamlarının kendilerini yeni rejimin şartlarına göre yenilemelerine, veya parti kadrolarına bu rejimin şartlarına uygun, 1960 sonrası ortaya çıkan meselelere çözüm getirecek güçte insanların hakim olmasına bağlıdır. Bu da, şimdiye kadar parti kadrolarına hakim olupta, kendisini yeni şartlara uyduramamış kişilerin, liderlerin;

siyasi hayattan lıkide edilmelerini zorunlu kılmaktadır. M.P. liderinin tutumu, bir ke-re daha bu gerçeği ortaya koymaktadır. Kendilerini yenileyemeyen siyaset adamları, kendi mizağ ve düşüncelerine uygun bir devlet idaresi tesis etmek istedikçe, rejimi tahrip etme ve siyasi irtica söz konusu olmaktadır.

M.P. lirenin davranışı, bünyesinde şiddet taşıyan bir temayüldür. Müsamahasız, katı, iktidarın herşeyi yapabileceği, her şeye kadir, bir kudret olduğu inancından doğduğu anlaşılmaktadır. Yıllarca iktidar özleyişi içinde olan bir ruh halinin, patetik manzarası var. İnsan olarak bu psikolojik durum, ayrıca tetkik edilmeğe değer. Ne varki devlet hayatının, bu hale tahammülü olamaz. Bu dizginsiz iktidar temayülü önlenmezse, rejim konusunda kavgalar tekrar başlayacaktır. Sonunun neye varacağını tahmini ise güç değildir.

Eski Bütçe, Yeni imza

Bir süre önce Millet Meclisinde bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler bitirilip maddelelere geçilirken yapılan oylamada reddedilen 1965 Bütçe Tasarısı, Ürgüplü Hükümeti tarafından üzerinde yapılan bir buçuk aylık çalışmalardan sonra hemen hemen eski şekliyle tekrar Meclise sevk edilmiş bulunmaktadır. Yeni tasarının ayrıntıları üzerinde henüz bilgi verilmemiştir; yalnız Maliye Bakanının geçen haftaki basın toplantısında yaptığı açıklamalar yeni bütçe tasarısının temel yapısı ve karakterleri itibarıyla, toplam harcama seviyesi ve gelir kaynakları bakımından eski tasarı ile aralarında çok büyük bir benzerlik ve hatta aynıyet bulunduğunu açıkça göstermektedir. Aslında bunun böyle olması normaldir ve beklenmekte idi.

FORUM'un bütçenin reddi ile ilgili olaylar üzerindeki yorumlarında daha önce de belirtildiği gibi Devlet Bütçesi aslında daha geniş bir ekonomik ve sosyal gelişme politikasının bir parçasıdır ve realist bir bütçe olabilmesi için hem ekonominin içinde bulunduğu şartlara hem de diğer politika araçlarına uyabilen bir karakterde hazırlanması gerekir. Yeni hükümet mevcut Kalkınma Planını ve ona uygun olarak hazırlanan 1965 yılı programını benimsediğini ve aynen uygulamak niyetinde olduğunu resmen açıkladığına göre, zaten bütün gelir ve harcama «hedefleri» ve «tavanları» bu dökümanlar tarafından tayin edilmiş bulunan eski 1965 bütçe tasarısında da önemli bir değişiklik yapmaması gerekirdi. Kaldı ki 1965 bütçe tasarısının hazırlandığı 1964 sonbaharında Türk ekonomisinin içinde bulunacağı varsayılan şartlar ile bugünkü fiili durum arasında da belirli bir fark mevcut değildir. Ekonomimiz «duraklama safhası»na atlatmış, enflasyon tehlikesi söz konusu olmamış ve 1964 sonunda milli hasıla beklenen seviyeye ulaşmıştır. Bu durumda eskisinden çok farklı karakterde bir bütçe tasarısı hazırlamak -mümkün olsaydı bile- hiç de isabetli bir hareket olmayacaktı.

Yeni tasarıda yapılmış gibi gösterilen en önemli değişiklik transferler bütçesinin «devlet borçları ödemeleri» kısmından 500 milyon indirmek ve buna mukabil gelir kalemleri arasında bulunan «borç erteleme»den doğacak finansman kaynağını da bütçeden çıkarmak olmuştur. Aslında bu değişiklik basit bir muhasebe işleminden ibarettir. Kanun Maliye Bakanlığını devlet borçları için bütçeye tahsisat koymaya mecbur ettiği için evvelce konmuş bulunan dış borç taksitleri, şimdi borç ödemelerini erteleme konusunda Konsorsyum ile bir anlaşmaya varılmış ise (ki öyle olduğu ifade edilmiştir) pek tabiidir ki bütçede artık yer almayacaktır.

Bunun dışında, yeni tasarıda harcama seviyelerinde tasarruflar yapılması beklenirken artışlara gidilmiş olması bir sürpriz tesiri yapmış ve aydınlarımız arasında eski muhalefet partilerinin ya samimi, ya da realist olmadıkları konusundaki kanaatlerinin kuvvetlenmesine yol açmıştır.

Nitekim, «pahalı devlet idaresi» yapıldığı, cari harcamalarda tasarrufa riayet edilmediği gerekçesiyle iktidarlara tenkit edenler şimdi «cari harcamaları» biraz daha arttırmak (14) milyon lira kadar) suretile aynı yola girmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan, «devletçiliğin dozunun fazla kaçırıldığı» iddia edilerek, «biz özel sektöre ağırlık veren bir hükümet olacağız» tezi savunulurken, devlet yatırımlarında 95 milyon liranın üstünde bir artış teklifi getirmek, herhalde «özelci» olmak heves ve iddiasında bulunan partilerin kolay kolay savunabilecekleri bir durum olmasa gerek. Bu noktada asıl üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da yatırım bütçesine yapılan bu ilâvenin hangi alandaki yatırımlara yapılmak istendiğidir. Eğer sızan haberler doğru ise artış en çok karayollarının yatırım bütçesinde yapılmıştır ve muhtemelen «Köy Yolları» programının genişletilmesinde kullanılacaktır.

Karayolları Umum Müdürlüğü eskiden beri plan hedeflerini zorlayan ve kendisine tanınan tavanları aşmak, delmek isteyen bir kuruluştur. Devlet Planlama Teşkilatı ile bu idare ve çeşitli hükümetler arasında müteaddit sürtüşmelerin çıkmış olması, adı geçen kuruluşun bu anlayışsız tutumundan ileri gelmiştir. Yeni hükümet bu artışı kabul etmekle Planlama Teşkilatını güç duruma düşüren bir taviz vermiş olmaktadır. Diğer taraftan, yatırım artışı hakikaten «Köy Yolları Programının» genişletilmesi için yapılmış ise «seçim amaçlı yatırımlar» konusunda yeni hükümetin tutumundan ciddi olarak endişe duymak gerekir. Özellikle seçimden sonra ve İkinci Beş Yıllık Planın getireceği yatırım programları açısından.

GELİR BÜTÇESİ, ya da Bütçenin gelirler kısmı üzerinde yapılan ufak bazı değişiklikler ise sözde daha yeni istatistik bilgileri elde edildiği için daha sağlam gelir tahminleri yapılmasından doğmuş farklardan ibarettir. Aslında, yeni tasarıdaki gelir tahminleri de eski tasarıdaki tahminler gibi bir hayli «ışırılmış» rakamlardır. Öyle anlaşıyor ki, yeni hükümet de bütçedeki açığı kapatmak için gelirleri artırıcı tedbirlerin alınmasını istemek cesaretini kendinde bulamamaktadır ve dolayısıyla «gayri samimi» bir tutum içine girmeyi ve vaktile tenkit ettiği davranışları aynen tekrarlamayı tercih etmektedir.

Halbuki yeni hükümetin «aynen uygulanacaktır» diye halk oyuna açıklamada bulunduğu «1965 yıllık programı»nda bu seviyede bir devlet bütçesinin ve yatırım programının gerçekleştirilebilmesi için «kamu kesiminin» ne miktarda «ek - finansmana» muhtaç olduğu gösterilmekte ve bu açığın kapatılması için hangi alanlarda ne gibi tedbirlerin alınacağı belirtilmektedir. Bu programı aynen uygulamayı kabul eden ve bu çapta bir devlet bütçesini, harcama kalemlerini azaltmayıp, aksine bir miktar artırarak Büyük Millet Meclisine sevkeden bir hükümetin, devlet gelirlerini artırıcı tedbirleri de gecikmeden alması beklenir.

Yeni hükümetin ve onu destekleyen siyasi partilerin bu yönde gösterecekleri «demokratik cesaret» Türkiye'nin uzun vadeli iktisadi gelişmesinin geleceği bakımından alternatif hükümetlerin ne derecede başarılı olabileceğini gösteren ilk imtihan olacaktır.

Öğrenci Dernekleri

Geride kalan son iki hafta içinde, (M.T.T.B. nin) Bursa'da yaptığı genel kurul toplantısının, gazeteler yoluyla kamu oyuna akseden safhaları, öğrenci derneklerinin, bir türlü batılı örneklerine uygun bir çalışma düzenine giremediğini göstermektedir. Henüz kesir bir aydınlığa ulaşmadığı için, karşılıklı suçlamaları değerlendirmek, kimin haklı, kimin haksız olduğu hususunda hüküm vermek mümkün değildir. Bize göre önemli olanda bu değildir. Genel bütçelerden, öğrenci derneklerine belirli bir yardım yapılmasının sebebi, bu dernekleri kapı kapı gezmekten, siyaset adamlarının arzularına uygun icraatte bulundukları ölçüde, maddi yardımlar almaktan veya almak ümidi içinde bulunmak gibi vakur olmayan bir halden kurtarmaktır. Fakat öyle anlaşıyor ki bu yolda, öğrenci derneklerini siyaset guruplarının tazyiklerinden kurtaramamıştır. Verilen tahsisatların gereği gibi ilgililerce kontrol edilmemesi, M.T.T.B. nin son kongresinde görüldüğü gibi karşılıklı suçlamalara sebep olmaktadır. Daha da kötüsü, böyle kontrolsüz sarf edilecek bir gelirin bulunduğu düşüncesi herne yoldan olursa olsun, Dernek idaresini ele geçirmeği bazı guruplarca cazip hale getirmektedir. Bu arzuda olan gurupların eğilimleri, siyaset adamlarınca se-

ziline, Dernek idareciliğine talip olanların, buna ehil olup olmadığı düşünülmeden, bu tip insanların istenilen yolda daha kolay kullanılacağı düşüncesiyle, teşvik edilmekte ve kolaylıklar sağlanılmaktadır. Bizce asıl üstünde durulması gereken hususta budur.

Türkiye Milli Talebe Birliğinin, yeni ve eski idarecileri bu yönden iyi imtahan vermemişlerdir. Hele yeni idarecilerin reaksiyoner eğilimli kimseler oldukları hakkındaki iddialar, ve bu kişilerin bazı kabine üyelerinden yardımlar sağladıkları söylentileri, yukarıda işaret ettiğimiz hastalığın belirtileri olabilir. 1950 den başlayıp, 1960 şa kadar devam eden, bu kabil olaylardan hiç bir faydalı sonuç alınmamıştır. Siyaset adamları öğrenci Derneklerinin yakasını bırakmalıdır. Bunun gibi, öğrencilerde, temsil ettikleri gençlik kütlesinin vekariyle bağdaşmayan bu gibi yollardan, siyasi irtibatlardan şiddetle kaçınmalıdırlar. Siyaset adamlarının, öğrencileri istedikleri yönde kullanmak için, onları eğlence yerlerinin en kötülerinde eğlendirme örnekleri gibi kötü hatıralar, henüz hafızalarda yeniyken, bugün İstanbul'un ortasında meydan kavgalarına varan, taraf çatışmalarının altında, yine geçmişin kötü örneklerinin, alışkanlıklarının, bulunup bulunmadığını düşünmekten insan kendini alamıyor.

Habib Burgiba'nın Farklı Şahsiyeti

Geçen hafta içinde memleketimizi resmen ziyaret eden Cumhurbaşkanı Habib Burgiba dost Tunus milletinin kurtarıcısı ve hayırhak lideridir. Tunus'un Presidntiel Anayasası Burgiba'ya gerekli bütün otorite ve yetkileri vermiştir. O da Atatürk ünvanıyla yaptığı gibi disiplinli bir idare altında reform hareketlerine girişmiştir. Belki memleketinin şartları icabı laiklik konusunda daha ihtiyatlı davranmayı uygun gören Burgiba Arab Aleminin bir parçası olarak gerek iç ve gerekse dış politikada tam olarak bağımsız davranamamak engeli ile karşı karşıyadır. Batı kültürü içinde yetişmiş olması ve diğer bazı Arab liderlerinde mevcut komplekslere sahip olmayışı Burgiba'ya farklı bir hüviyet vermektedir. Buna rağmen Nasır Arabları coşturan romantizmi ve Batı Düşmanlığı ile Arab Alemine okadar hâkimdir ki Habib Burgiba dış politika'da çok defa kendini yalnız hissetmektedir.

Türkiye'ye gelmeden önce Beyrutta yaptığı bir konuşmasında Burgiba, Bonn ile münasebetleri kesmenin Arabların aleyhinde

de olacağını söyleyerek Nasır'ın karşısında yerini almıştır. Kendisi İsrail'i bir düşman olarak görmekle beraber, zamanla komplekslerin terkedilerek Arabların İsrail'le bir ahenk içinde yaşayabileceklerine inanmaktadır.

Burgiba, Mısır, Cezayir, Irak ve Suriye gibi ihtilâlcı havadan kendilerini kurtarımayan ve bütün Arab Alemini de o yola sürükleyen memleketlere karşı bir aklıseltim cephesi kurma çabası içindedir. Bu davranışı Lübnan, Libya ve Fas tarafından da desteklenmektedir. Fakat Nasır'ın cazibesi şimdilik bu gayetleri neticesiz bırakmaktadır.

İktisadi gelişme bütün az gelişmiş memleketlerin olduğu gibi Tunus'un da en büyük problemi. Burgiba aşırı bulduğu Mısır ve Suriye'nin sosyalizm denemelerine iltifat etmemiş; özel sektörün varlığına kıymet veren mütedil bir sosyalizm yolunu tercih etmiştir.

Mısırdaki politikanın bir aleti olarak kullanılmak istenen Arab Milliyetçiliği Magreb ülkesinde (Fas, Cezayir, Tunus ve Libya) oldukça farklı bir mana taşımaktadır. Bu bakımdan Nasır'ın bütün Arab memleketlerini tek bayrak altında toplama gayreti Kuzey Afrika'da taraftar tophıyamaştır.

Son zamanlarda beliren bir yumuşamaya rağmen Türkiye son kırk senedir daima Arablar tarafından Batı özetliği içinde İslamiyeti terketmekte olan bir memleket olarak gözden düşmüştür. Tunus ve Libya hariç, Arab dindaşlarımızın husumetini çeker olmuşuzdur. Şüphesiz bunda İsrail politikamızın büyük bir rol oynadığı doğrudur. 400 milyonluk İslâm Dünyasından kopma gayretimiz maalesef bize sayısız dostu ve ticari imkanları kaybettirmiştir. Bir çok hakikatler gibi Kıbrıs buhranı da bize Arab alemine olan ihtiyacımızı öğretmiştir. Bugün halâ, Kıbrıslı Rumlar silahlarını Mısırdan tedarik etmektedirler.

Arab Alemindeki ön hükümleri bir yana bırakarak tek tek her bir Arab devleti ile dostluk kurmak hariciyecilerimizin amacı olmalıdır. Tunus ve Libya iki dostluk örneği olarak bizlere cesaret vermektedir.

Sanat Hürriyetine Müdahale mi?

İstanbul Şehir Meclisi tarafından, belediyeye bağlı tiyatroların faaliyetini düzenlemek maksadıyla yeni bir yönetmeliğin hazırlanması için girişilen teşebbüs sanat çevrele-

rinde ve başında şiddetli tepkilere sebep olmuştur. İstanbul Şehir Meclisinde çoğunluğu elinde bulunduran Adalet Partili üyelerin bazı Adalet Partili milletvekillerinin de teşviki ile giriştiği bu teşebbüs yıllarca Türk sanat hayatına büyük bir liyakat ve feragatla hizmet eden İstanbul Şehir Tiyatroları Rejisörü Muhsin Ertuğrul'un şahsına yapılan hücumlarla başlamıştır. Muhsin Ertuğrul'un artık bunadığı ve provalar sırasında uyukladığı gibi yakışksız iddialardan hemen sonra tiyatroların bir «edebi kurul ve denetleme kurulu» tarafından yönetilmesi teklif edilmiştir. Bu kurul'un şehir meclisi üyeleri arasından seçilmesi de yönetmelikte öngörülmektedir. Dolayısıyla Adalet Partili şehir meclisi üyeleri belediye tiyatrolarında oynanacak olan eserleri doğrudan doğruya tesbit etmek yetkisine kavuşmuş olacaklardır. Başka bir deyimle Adalet Partililerin istemedikleri tiyatro eserlerinin oynatılması kabil olmayacaktır. Bunun sanat hürriyetine açık bir karışma olduğu ve tiyatrolar üzerinde bir nevi sansür konulması manâsını taşıdığı açıktır. Türk Edebiyatçılar Birliği kısıtlama tedbirleri uygulandığı takdirde belediye tiyatrolarına eser vermeyeceğini ilân etmiştir.

Adalet Parti'sinin yavaş yavaş da olsa çeşitli hürriyetlere müdahale eğiliminde olduğunu gösteren belirtiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Adalet Partililerin şimdi denemek istedikleri usuller daha önce Demokrat Parti tarafından uygulananlardan pek farklı değildir. Ancak Demokrat Parti'nin baskı metodları nasıl Türk aydınlarının karşı koyması sayesinde başarısızlığa ve hüsrana uğramışsa Adalet Partisinin benzer teşebbüsleri de aynı şekilde fakat hiç şüphesiz şartların farklılığı sebebiyle çok kısa zamanda başarısızlığa uğrayacaktır. Adalet Partili Şehir Meclisi üyelerinin Şehir Tiyatrolarındaki sanat özgürlüğünü kısıtlamak için giriştikleri hazırlıkları hemen durdurmalarını samimiyetle temenni ederiz.

Amerikan Yardımları ve İptal Edilen Soya Anlaşması

Amerika'nın kalkınmamızı «desteklemek» amacıyla verdiği dış yardımların şartları açıklandıkça ve bu şartların millî ekonomimiz üzerindeki olumsuz etkileri ortaya çıktıkça «taşınma su ile değirmen döndürmenin» ne kadar güç olduğu daha da iyi anlaşılmaktadır.

Ticaret Bakanı sayın Macit Zeren'in geçen hafta içinde basına yaptığı açıklamalar Amerikan hükûmeti ile vaktile yapılmış bulunan «Soya yağı Anlaşmasının» neden iptal edildiğini, bu anlaşmanın bir taraftan ekonomimizi kalkındıralım diye yardım alırken, diğer taraftan kalkınmamızı ve döviz imkânlarımızı nasıl baltaladığını bütün çıplaklığı ile ortaya koyuyordu.

Amerikan Senatosunun vaktiyle kabul ettiği ve «Public Low 480» veya kısa adile PL 480 adı verilen kanuna dayanarak Amerikan Hükûmetleri ziraî mahsûl fazlasını belirli şartlar altında, az gelişmiş ülkelere kendi millî paraları karşılığında -yani döviz istemeden- satarlar veya hibe ederler. Aslında bu kanaldan yapılan yardımların büyük bir kısmı -Amerikan ekonomisine yük olmadan, hatta onu ferahlatıcı bir etki yaratarak- gelişen ülkelere hibe yardımı sayılabilir. Çünkü, millî paralar karşılığında satılan bu malların satışından elde edilen fonların ancak bir kısmı Amerikan otoritelerinin emrinde kullanılır (yani onların bu ülkedeki memur maaşlarının ve sair masraflarının karşılanmasına ayrılır) geri kalan büyük bir kısmı -tahminen % 80'i-yine o memlekette bütçenin veya belirli bazı projelerin finansmanında kullanılır. Yani, bu kısmın kullanılmasında da iki tarafın mutabık kalması esası kabul edildiği için, bu kanaldan Amerika bazan önemli fonların kullandığı alanlarını etkilemek imkânlarını elinde bulunduruyor demektir.

Bu kanunla sağlanan ziraî ürün fazlası yardımlarının asıl önemli mahzuru bu yardımı alan ülkelerin benzer malları üreten sektörlerinde ve ihracatlarına konan kısıtlamada kendini göstermektedir. Türkiye'de soya yağı -zeytinyağı ilişkilerinde ve sert buğday- yumuşak buğday ilişkilerinde karşılaşılan önemli problemler bunun en açık misalleridir. Amerikadan ekmeklik yumuşak buğday almak zorunda olduğumuz dönemlerde, bazan mahsulün iyi olması dolayısıyla sert anadolu buğdayı ihracı mümkün olabilir. Fakat, bu takdirde bu ihracatı yapabilmek için Amerikadan izin almamız ve ihrac ettiğimiz miktarda buğday için yumuşak buğday satınalmak üzere kendilerine dolar vermemiz şartı konmuştur. Benzer şartların soya yağı anlaşmasında da mevcut olduğu görülüyor. Soya ile zeytin yağı birbirinden çok daha farklı mallar olduk-

ları halde onları aynı malımış gibi tutup birini ihrac edince diğerini millî para ile alma imkânının kaldırılması hiç şüphesiz kolay savunulabilecek bir tez değildir.

Kaldı ki, Türkiye soya fasülyesini işleyecek ve yağ imâl edebilecek tesisleri kurmuş bulunduğu halde Amerika'nın bu konudaki yardımını hâlâ «yağ» olarak vermesi de ayrıca bir problem yaratmakta idi. Bu anlaşmanın yerinde bir kararla iptali Türkiye'ye hem soya ziraatını geliştirme ve kurulumuş tesislerini çalıştırma imkânlarını sağlayacak, hem de zeytin yağını istediği ülkeye, istediği miktarlarda ve dilediği fiyattan satma hürriyetini kazandıracaktır. Aynı yönde kararları diğer konularda da alabildiğimiz gün Türkiye'nin sadece Amerikan Misyonlarının masraflarını karşılamak için getirilmek zorunda kalınacak resmi dolar transferlerinden elde edebileceği döviz kaynakları 15 milyon dolar çevresinde olacaktır. Kaldı ki, asıl ekonomik kazanımımız diğer alanlarda çok daha büyük olacaktır.

Bu küçük ve önemsiz gibi gözükken olay, Türkiye'nin bir an evvel ekonomik bağımsızlığına kavuşmasının, yani dış yardıma muhtaç olmadan kendi kalkınmasını devam ettirecek bir ekonomik seviyeye gelmesinin ne derecede önemli olduğunu ortaya koyan çok anlamlı bir olay sayılmalıdır.

Zencilerin Oy Kullanma Hakkı

1870 senesinde Amerikan Anayasasına giren 15 numaralı tadil eki ile zencilerin oy kullanma hakları sağlanmak istenmişti. Fakat efendi durumunda olan Güneyli beyaz, çeşitli desiselerle, eşiti saymadığı zenciye bu hakkı çok gördü ve bu talihsiz azınlığın mücadelesi bugünlere kadar devam etti. 1964 seçimlerinde Mississippi Eyaletinde oy kullanma yeterliğinde olan zencilerin ancak yüzde 7'si seçmen kütüklerine girebilmiştir. Alabama'da bu durum sadece yüzde 20'dir. Çok ahvalde zencinin karşısına okuyup yazma veya bilgi sınavı çıkarılmakta veyahutta seçmen kütüğünü işleyecek sorumluyu bulmak problem olmaktadır. Amerikan ölçülerine göre fakrî zaruret içinde yaşayan zenci ikinci sınıf vatandaşlığı çoktan kabullenmiştir. Fakat yüksek tahsil yapmış zenci genç ve bir avuç idealist beyaz, bu utanç verici duruma nihayet verme mücadelesine kendilerini vakfetmiş bulunmaktadır. İşte bu hürriyet mücadelesi, grub grub, Güneye, ırk tefrikinin en fazla hüküm sürdüğü kasabalara giderek zencileri mücadeleye ve isimlerini seçmen kütüklerine kaydettirmeye teşvik etmektedirler. Bu mücadelenin baş mücahidi Dr. Martin Luther King, bu defa, zenci haklarına en az saygı gösteren Alabama eyaletinin Selma kasabasını kendine hedef seçmiştir. Mücadele pasif rezistans taktiği içinde yürütülmekte ve böylece zenciye re-

ve görülen haksızlık, hadiseleri yakinen takip eden dünya kamu oyuna maledilmektedir. Selma mücadelesinin ilk kurbanı papaz James Reeb olmuş, bunu bayarı Viola Gregg Liuzzo takibetmiştir. Zenci düşmanı Vali Wallace'a rağmen medeni hak savunucuları Selma'dan Montgomery'ye kadar olan 90 km.lik mesafeyi yağmur altında Federal Ordu kuvvetlerinin himayesinde yaya olarak katederek insaf sahibi bütün beyaz Amerikalılara problemlerini duyurabilmişlerdir.

Dr. Luter King'in son kampanyası tam bir başarı ile devam etmektedir. Selma'daki hadiselerin tesiri altında kalan Başkan Johnson «Oy Kullanma Hakkı Kanun Tasarısı»nı Kongre'den süratle geçirtme gayreti içindedir. Alabama yürüyüşü sırasında, azgın zenci düşmanı Ku Klux Klan mensupları tarafından öldürülen Viola Liuzzo'nun katilleri yakalanıp muhakemeye sevk edilmişlerdir. Elli bin kadar üyesi olan Ku Klux Klan cemiyeti hakkında Amerikan Alehtarî Faaliyetler Komitesi soruşturma açmış bulunmaktadır. Ayrıca hazırlanmakta olan bir kanunla meşum faaliyetlerde bulunan bu gizli cemiyet yola getirilecektir.

Lincoln ve Kennedy başta olmak üzere yüzlerce kurban veren Medeni Haklar mücadelesi, Vali Wallace ve Ku Klux Klan mensuplarına rağmen hız kazanmış olarak devam etmektedir. 95 senedir devam eden gayretin son dört senesinde katedilen mesafe büyük olmuş ve Başkan Johnson son davranışıyla haklının yanında yerini almıştır.

Uzayda Yeni Başarılar

Şu geçen Mart ayı, hiç şüphesiz, uzay yarışmasında önemli bir ay olarak daima hatırlanacaktır. Rusların Şafak II adlı uzay gemisi içinden bir ipe bağlı olarak çıkan kozmonatlardan biri uzayda 10 dakika kadar akrobatik hareketler yaparak Rusya ve Avrupa'daki televizyon seyircilerini dehşet içinde bırakmıştır.

Amerikalıların içinde iki astronatla birlikte attıkları geminin kapsülü dünya etrafında üç defa doladıktan sonra hadisesiz olarak denize inmiştir. Bu denemenin en önemli hususiyeti de astronatlar kullandıkları roket tepkileri ile uzay gemisinin yörüngesini üç defa değiştirebilmişlerdir.

Diğer bir Amerikan başarısı da, birkaç gün süren bir seyahattan sonra Ranger 9'un, çektiği binlerce fotoğrafı dünyaya göndererekten ay sathına inmesi olmuştur. Bu resimler ilim adamlarına ayın coğrafi ve topografik durumu hakkında tam bilgi verecek mükemmelliktedir.

Tarafların denemelerini izleyenler Rusların Amerikalılardan enaz iki sene ileri olduklarını söylemektedirler. Bununla beraber yapılan bütün denemeler mukayese edilirse Amerikalıların uzay ile ilgili olarak topladıkları bilgiler daha fazladır ve kullanılan cihazlar daha ufak ve hassasdırlar.

İnsan tabiatının bilinmiyeni keşfetme arzusuna birde Doğu ve Batı dünyaları arasındaki ilim yarışması katılınca başarı haberleri birbirini sık sık takip eder olmuştur.

Zaman zaman aklı selim sahipleri ortaya çıkarak bu paralel çalışmalara son verilerek araştırmaların müşterek bir proje halinde yürütülmesini istemişlerdir. Hele daha insani düşünenler, aya ulaşma sevasından toptan vazgeçilerek sarfedilen milyarların üçte ikisi sefalet ve açlık içinde kıvranan insanlığın ihtiyaçlarına sarfedilmesini tavsiye etmektedirler. Bütün bunlar asla dinlenmeyecek olan tekliflerdir. İnsanlık daima acil ihtiyaçlarını unutarak prestij projelerine önem vermiş ve yarışmanın tadını herşeye tercih edegelmiştir.

Vietman ve Zehirli Gaz

Uzun müddet kararsız ve ürkek bir davranıştan sonra, Birleşik Amerika, nihayet, Güney Vietnam'da insiyatifi ele almış görünmektedir. Vietkong çetecilerine yardımını kesmiyen Kuzey Vietnam'da askeri hedefler devamlı bir şekilde bombardıman edilmekte ve Laos topraklarından Güneye doğru uzanan ikmal yolu napalm bombalarına hedef olmaktadır.

Geçen son iki hafta içinde dünyayı birbirine katan ve Amerika'ya dost - düşman herkesin hücum etmesine vesile olan hâdise, Vietkong çetecilerine karşı gözyaşartıcı ve kusturucu gazların kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Gaz kelimesinin psikolojik etkisi okadar kuvvetli olmuştur ki Pentagon sorumlularının «bomba yerine öldürmiyen polis gazı kullanıyoruz» tarzındaki masumane sözleri Reaksiyonu önleyememiştir. Bazı Amerikan çevreleri de gaz kullanma tedbirini gafilce bir davranış olarak vasıflandırmışlardır.

Mart ayı ortalarında Londra'da Stewart - Gromiko görüşmeleri bazı ümitlenmelere sebep olmuş ve fakat tarafların ileri sürdüğü «barış müzakereleri mânasına oturma şartları»nın ağırlığı kötümserleri haklı çıkarmıştır. Bir görüş tarzına göre Amerikalı bombardımanları, gazları ve napalm bombaları Hanoi için yeter bir ihtar

olmamıştır. Nihai zaferin kendisine ait olduğuna inanan Hanoi sebatla mücadeleye devam kararındadır. Daha fazla sıkışırca nasıl olsa Kızıl Çin kendisine «gönüllüler» göndermeye hazırdır. Bu düşüncede olanlar Moskova'nın bu bölgede pek az bir otoriteye sahip olduğunu ve Rusya'nın selahiyetsiz olduğu bir konuda daha fazla cömert davranamayacağını iddia etmektedirler. Diğer bir görüşe göre ise Hanoi bütün ümidini bizzat Güney Vietnam'daki istikrarsız idareye ve Budistlere bağlamış bulunmaktadır. Halk perişandır. Ergeç Komünizmi harbe ve ölmeye tercih edecektir. Herkes gibi Hanoi de bilmektedir ki, Pekin sadece, insan kudretine güvenerek Birleşik Devletler ile sorunda atom silahlarının kullanılacağı bir harbi bugün için göze alamaz. Daha harbin ilk günü Kızıl Çin'in senelerdir varını yoğunlu sarfederek kurduğu atom silahları deneme merkezleri yok edilecek ve yine senelerdir kurmaya çalıştığı sinai tesisleri bir iki hafta içinde yerle bir olacaktır. Hanoi için belki daha da önemli olan, yardım için hududu geçen Kızıl Çin kuvvetlerinin bir daha geri gitmiyecekleri hususudur. Bunun içindir ki HO-Çi-Min daima Moskova ve Pekin'e ayrı ayrı verdiği mavi boncuklara muvazeneyi bozmamaya çalışmaktadır. Netekim halen Hanoi, gerek Pekinden ve gerekse Moskovadan askeri malzeme yardımı görmekte ve her iki taraftan gönüllü gönderme sözünü almış bulunmaktadır.

Sorri gelişmeler göstermektedir ki Amerika'nın «ölçülü ve belirli hedefli» olarak yürüttüğü harb Vietkong çetecilerinin moralini bozmaktadır. General Taylor bombardıman dosajını biraz daha artırma müsaadesini almak üzere Washington'a gitmiştir. Diğer taraftan Güney Vietnam Kuvvetlerinin morali biraz olsun düzelmişe benemektedir. Hatta Saygon'da, idare, kendine güvenerek sokağa çıkma yasağını bile kaldırmıştır. Fakat Güney Vietnam'da hâla kuvvetli bir lider yoktur ve herşey üçbeş genç generalin kolektif çalışma kabiliyetlerine istinat etmektedir.

Dünya Bankası ve Türkiye

Uzun bir süreden beri Türkiye ile ilişkileri zayıflamış bulunan Dünya Bankası geçen hafta memleketimize 16 kişilik kalabalık bir uzmanlar heyeti göndermiş bulunmaktadır. Bu heyet memleketimizde 5 hafta gibi uzunca bir süre kalacak ve Türk ekonomisinin içinde bulunduğu şartları, plan uygulamasının durumunu inceleyerek istik-

bal hakkında bazı tahminlerde bulunmaya çalışacak heyet çalışmalarının sonucunun bir raporla Dünya Bankasına bildirecektir. Muhtemelen, bu raporda yapılan tavsiyelere göre Dünya Bankası Türkiye ile olan ilişkilerini gözden geçirecek ve Türkiye'yi yeriden «kredi verilebilir ülkeler» arasına alabilecektir.

Bilindiği gibi, Dünya Bankası yakın zamanlara kadar ve özellikle Mr. Black'in başkanlığı iki yıl önce sona erinceye kadar «aşırı derecede muhafazakâr» hareket eden, «banker zihniyetin» hâkim olduğu bir müessese olarak dünyanın her tarafında tenkit edilen bir kuruluş idi. Yarı administasyon onun bu şöhretini silmek ve kalkınan ülkelerin problemlerini daha iyi anlayan bir kuruluş haline getirmek için devamlı gayretler sarfetmektedir.

Dünya Bankasının eski tutumu içinde, Türkiye sırf dış borç yükü belirli hudutları aşmış olduğu için «borç verilemez ülkeler» arasına alınmıştı. 1958 yılından sonra başarılı bir «istikrar politikası» uygulamış olması, 1962 den bu yana bütün iktisat politikasını uzun vadeli bir kalkınma planı çerçevesi içinde yürütmüş olması Dünya Bankasını bu garip ve ızahı güç tutumundan vazgeçmeye yetmemiştir. Zaten Türkiye'nin bu özel durumu dolayısıyledir ki Hindistan'ından farklı olarak «Türkiye'ye Yardım Konsorsyum'u» Dünya Bankasının liderliğinde kurulamamış ve O.E.C.D. bünyesinde kurulması yoluna gidilmişti.

Dünya Bankasının yeni politikası ve Uzmanlar Heyeti'nin yeni Raporu Türkiye ile Banka arasındaki ilişkileri düzeltebilirse bunun faydaları sadece Bankadan alınabilecek kredi imkânlarının genişlemesi şeklinde olmayacak belki de O.E.C.D. içinde başarısız bir şekilde yürütülen Türk Konsorsyum'unu Dünya Bankasına götürmenin yollarını açacaktır.

Dünya Bankası bugünkü idare altında bile sadece «Proje Finansmanı» yapan, yani iyi hazırlanmış büyük iktisadi projelere kredi veren ve bu kredileri de % 5.5 gibi çok yüksek faizlerle veren bir kuruluş olduğu için onun sağlayacağı ilâve finansman imkânlarının Türkiye açısından fazla önemi olmayacaktır. Çünkü, «proje finansmanı»nın güçlüklerini yenebilsek zaten başka kaynaklar, özellikle A.I.D. çok daha düşük faizle bu projeleri finanse edebilecek imkânları bize sağlayabilmektedir. Şu halde, Dünya Bankası ile ilişkilerimizi düzeltmenin uzun vadede asıl faydası Konsorsyum'u oraya transfer edebildiğimiz takdirde söz konusu olabilecektir.

İncelemeler

Kozlu Olaylarının Düşündürdükleri

Cahit TALAS

İki hafta kadar önce, Zonguldak havzasındaki Kozlu Kömür Ocaklarında 1500 kadar işçinin kanunsuz bir grev ilân etmeleri, daha doğrusu işbaşı yapmamaları üzerine çeşitli düşüncelere ve tefsirlere yol açan hadiseler vuku buldu. Bu yazımızda hadiselerin nedenlerine kısaca değinmek istiyoruz.

I. KÖMÜR MADENLERİNDE ÇALIŞMA ŞARTLARI

Zonguldak olayları bizleri ve ilgili herkesi bu bölgedeki çalışma şartları ve beşerî münasebetler üzerinde yeniden düşünmeye sevk etmelidir. Yeni Türkiye'nin ilk sosyal politika tedbirlerine Zonguldak havzasında kömür madenlerinde çalışan işçiler mevzuu teşkil etmişlerdir. Birinci Büyük Millet Meclisinin 1921 yılında çıkarmış olduğu bir kanunla bu havzada çalışan işçilerin çalışma şartlarına ilk eli atması ve temel ilkeleri daha o zaman koyması sebepsiz ve bir tesadüf eseri değildir. Kömür madenlerinde yüzlerce metre yeraltında çalışan insanların çalışma şartları devamlı olarak ilgililerin dikkatlerine konu teşkil edecek bir özellik ve nitelik arzeder. İşler ağırdır. Tehlikelidir. İşçiler kömür tozlarının sebep oldukları ve silikoz denilen çok tehlikeli bir hastalığın amansız tehdidi altındadırlar.

Zonguldak havzasında yeraltı ve yerüstünde olmak üzere 35 bine yakın kömür işçisi çalışmaktadır. Bu miktarın yarısı yeraltı işçisidir. Bu bölgede üç çeşit işçi vardır. Bunlar devamlı, münavebeli ve gelip geçici işçilerdir. Münavebeli işçiler yılın bir kısmını köylerinde geçirirler. Bu, başka memleketlerde pek görülmeyen ve Türkiye'ye has, sağlık şartları bakımından faydalı ve devam ettirilmeye

si gereken bir sistemdir. Havza'da günlük çalışma süresi 8 saattir. Ocaklarda üç vardiya çalışır. Bunun manası ocakların gece gündüz faaliyet halinde bulunmalarıdır. Kış aylarında uzun müddet gün ışığı göremiyen işçiler vardır. Şimdiki çalışma şartları mevzuatla ve bir yıl kadar önce akdedilmiş bulunan Toplu İş Sözleşmesi ile tesbit olunmuştur. Yer üstü çalışmalarında asgarî ücret günde 10 lira yeraltı çalışmalarında ise 11 liradır. Bu kök ücretlerin dışında işçilere yekûn ücretlerinin % 60 - 70 i oranında sosyal yardım yapılmaktadır.

Genel olarak kömür madenlerinde çalışma şartları çok ağır ve tehlikelidir. Yeraltında ve çok derinlerde çalışılır. Gün ışığı yoktur. Hararet normalin çok üstündedir. Devamlı havalandırma zarureti işçileri hava ceryanlarına maruz bırakır. Çökmeler, Grizu patlamaları, diğer patlamalar, taşıma, elektrik ve makinelerin ve diğer olayların sebep oldukları kazalar buralarda çalışma şartlarını fevkalâde güçleştirmekte ve kaza oranlarını yükseltmektedir. Bütün sanayiler içinde en çok işkazası kömür madenlerinde vuku bulmaktadır. Bu kazaların büyük bir kısmı ölümle neticelenir. İşçilerin kazalara karşı yeteri derecede eğitime sahip olmadıkları ve kazalara karşı bütün tedbirlerin alınmamış olduğu memleketimizde kaza oranları yıldan yıla yükselme eğilimi gösteriyor. Bunun manası millî bir servet olan işgücünün bir kısmının ya devamlı veya geçici olarak ıstihsale katılamamasıdır. Kömür madenlerinde görünen ve görünmeyen kömür tozları sağlık bakımından işçilerin en büyük düşmanıdır.

İş emniyeti ve işçi sağlığı esasın da bir zihniyet ve anlayış meselesidir. Kaza tekerrürlerini ve yoğunluğunu önlemek için işçilerle birlikte işveren-

lerin de eğitilmelerine ve işçilerle işverenler arasında samimi bir işbirliğine gerçekten ihtiyaç vardır. İnsanlar her şeye olduğu gibi kazalara ve tehlikelere de alışır. Binaenaleyh işçilerin kömür madenlerinde kazalara karşı devamlı olarak uyanık tutulmaları zaruridir.

Yapılan araştırmalar elektrikle çalışan ve vücutta titremeler yapan delici ve kazıcı aletlerin kömür madenlerinde işçilerin sinir sistemleri üzerinde zamanla derin tahribat yaptığını göstermiştir. Devamlı kısmî karanlık, gürültü, bazan alabildiğine bir sessizlik kömür işçileri nezdinde çoğu zaman bir korku yaratmaktadır. İşçiler bu korkuya da zamanla alışmaktadır. Fakat mesleğe yeni girenler uzun müddet yeraltı korkusunun etkilerinden kendilerini kurtaramazlar. Bu durum da işçilerin sinir sistemlerini bozmakta ve zayıflatmaktadır.

Zonguldak'taki mesken şartları da kötüdür. Koşullar, yorucu ve bitirici bir çalışmadan sonra tam olarak dinlenmeye, huzur bulmaya ve çalışmak için yeniden kuvvet kazanmaya imkân sağlayacak nitelikte değildir. Bir ziyaretimde gördüğüm ve bir hapisaneden muhavvel olduğunu öğrendiğim koğuştaki yatma şartları bir skandal sayılabilecek kadar fena idi. İşçiler uzun aylar aile ocağından, karılarından ve çocuklarından ayrı yaşamak durumunda ve mecburiyetindedirler. Kömür madenlerinde uzunca çalışan işçilerin ortalama ömürleri memleket ortalamasının çok altındadır.

II. HADİSENİN BİLİNER NEDENİ

Bilindiği üzere Kozlu hadiselerinin uedeni, Zonguldak kömür havzasında kök ücretler dışında, ve normalin üstünde çaba gösteren, verim sağlayan işçilere teşvik mahiyetinde olmak üzere primler ödenmektedir. Bu primler hesabî ve takdirî olmak üzere iki kısma ayrılır. Hesabî primler lâğım ve taban sürme, kömür kazma, inşaat galerilerinde kazma, kuyu açma gibi neticesi sarîh olarak ölçülebilen işlerde belirli formüllere göre hesaplanır. Bu nevi işler daha ziyade götürü çalışmalara imkân veren mahiyette olan işlerdir.

Takdire giren primler ise, yalnız en yakın amirin tâyin ve üst amirlerin tensip edebileceği ve ölçülmesi güç olan işlerde üstün başarı karşılığı olarak verilir. (1) İşte Kozlu'daki işçilerin işbaşı yapılmıyarak giriştikleri protesto hadisesi veya kanunsuz grevin temelinde bu takdir primin, başka bir deyimle **liyakat zammının** adil olmayan ölçüler içinde tâyin edilmiş olduğuna inanç yatmaktadır. Kömür havzasında ötedenberi işçilerle işveren arasında ücretler ve diğer maddî menfaatlerin tesbiti konularında görüş ayrılıkları vardır. İşçiler kömür işletmelerinde organizasyon kifayetsizliğinden ve israftan şikâyet eylemekte ve zarar eden işletmenin, zararı kendi sırtlarından kapamak istediği ve bu sebepten ötürü hakları olan ücretleri alamadıkları kanısı içindeler. Şüphesiz bu görüşlerinde ve inanışlarında tamamiyle haksız değildirler. Kanaatimizce kömür, işletmelerin de ücret sisteminin ve çalışma rejiminin yeni bir reorganizasyonuna ve herkesce adil olarak kabul olunabilecek bir ölçü bulunmasına şiddetle ihtiyaç vardır.

III. İŞLETME VE SENDİKA İLE İLİŞKİLER

Kozlu olayları, kömür havzasında, hiç olmazsa bir kısım işçilerin işletme ve sendika ile iyi münasebetler içinde olmadığını göstermektedir. Olay sırasında, işçilerin üst kademe personeline, idarecilere ve bir kısım mühendislerle karşı ittihaaz etmiş oldukları davranışlar ilişkilerin gergin ve karşılıklı anlayış içinde olmadığını açık olarak ortaya koymuştur. İşletme bakımından bu durum üzerinde ciddi olarak durulmaya ve düşünülmeğe değer bir nitelik taşımaktadır.

Yukarda belirtmiş olduğumuz şartlar içinde çalışan insanlarla beraber münasebetlerin tanzimi önce anlayış ve sevgi sonra takt, bilgi zekâ ve eğitim isteyen bir keyfiyettir. Üs-kademelerde bulunan insanların özellikle bu saydığımız nitelikler bakımından iyi seçilmesi lâzımdır. Anlayışsızlık, insan psikolojisini bir tarafa itmek, alınan kararların haklılığına ilgilileri inandıramamak, lüzumsuz yere kaba kuvvete ve şiddete müracaat etmek her zaman hadiseler doğurabilecek metodlardır. Onun için bilhassa

Zonguldak havzasında işverenin beraber münasebetlere birinci derecede önem verilmesi lâzımdır. Bu, işletmenin de menfaatinedir. Zira çalışma barışının sağlanmış olduğu, işçi ve işveren ilişkilerinin ahenk içinde cereyan ettiği yerlerde gelir artar. Zonguldak kömür madenleri verimin artmasına en fazla ihtiyacı olan işkollarımızdan biridir.

İktisadî Devlet Teşekküllerini reorganize eden 440 sayılı kanunun öngörmüş olduğu yönetime iştirâk özellikle Zonguldak kömür havzasında şimdi daha fazla önem kazanan bir ilke haline gelmiş bulunuyor. Kanunun kabul ettiği yönetime iştirâk yalnız idare meclisleri ve müesseseler içinde sosyal ve işçileri doğrudan doğruya ilgilendiren her sorunun çözülmesi bakımından değerli bir vasıta olarak kullanılmalıdır. 440 sayılı kanunun koymuş olduğu prensip çalışma barışını tesis etmek için başka memleketlerin uzun tecrübe yıllarından mülhemdir. Bu sistem Toplu Sözleşme Müessesesi yoluyla daha da genişletilebilir. Bu genişletmeden kaçınmamak lâzımdır. Şayet liyakat zamlarının tesbitinde Sendika ile birlikte böyle bir imkândan faydalanılmış olsaydı üzücü olayların çıkması için ortada fazla bir sebep kalmazdı.

Zonguldak olayları içinde işçilerin sendikaya karşı davranışları da üzerinde düşünülmeğe değer bir özellik arz etmektedir. Gerçekten bu konuda bir tutum satha çıkmıştır. O da işçilerin, sendikaya tamamiyle inanmamlarıdır. Bazı sendikacıların geçmişteki tutumları, haksızda olsa işverenin tesir ve nüfuzu altında görünmeleri ve nihayet yolsuzlukları dolayısıyla sendikadan uzaklaştırılmış olan bazı eski sendikacıların tahrikleri bu itimatsızlığın doğmasında yol oynayabilir.

Fakat mühim olan bu itimatsızlığın mevcut olması ve bunu bertaraf eylemek için sendikanın yeni idarecilerinin fazla bir çaba göstermemiş olmalarıdır. Liyakat zamları işverenle sendikanın işbirliği sonucunda tesbit olunmuş bulunmasına rağmen işçiler haksız ve adil olmıyan bir tesbit karşısında bulunduklarına inanmışlardır. Bu sebepten ötürü hadiseler sırasında sendikanın müdahalesi ve işçileri yatıştırma çabaları da olumlu bir so-

nuç vermemiştir. Binaenaleyh Zonguldak Kömür İşçileri Sendikası işçi ve sendika münasebetleri üzerinde ciddi bir şekilde eğilmek ve yalnız bir kısım işçiler nezdinde de olsa doğmuş ve mevcut olduğu zahir olmuş bir itimatsızlığın nedenlerini araştırması zahmetini göstermek zaruretiyle duymalıdır. Bir sendikanın en büyük zafası mensuplarının itimadını yitirmesi olabilir.

IV. ÇEŞİTLİ TAHİRİKLER İHTİMALİ

Kozlu olaylarının nedenleri araştırılırken çeşitli yönlerden tahrikler olduğu üzerinde de durulmuştur. Bunlar üç nokta etrafında toplanabilir : 1) Şahsi tahrikler, 2) İdeolojik tahrikler, 3) Siyasî Partilerden gelen tahrikler. Şimdi bu üç nokta etrafında kısaca duralım.

Öyle anlaşılıyorki Zonguldak maden işçileri sendikasının eski başkanı yayınladığı bazı beyannameler ile işçileri işletmeye ve sendikaya karşı cephe almaya teşvik etmiştir. Savcılık iki defa bu eski sendikacının tevkifini talep etmiş fakat mahkeme tevkif yoluna gitmemiştir. Sendikanın eski başkanının çabalarının ve beyannamelerinin Kozlu olaylarında çok etkili bir rol oynadığını zannetmiyoruz. Bununla beraber işçiler nezdinde işletme ve sendika hakkında bazı tereddütler yaratması ihtimal harici değildir. Burada işletmenin ve sendikanın yapacağı şey; iddiaları cevaplandırmak ve alınan kararların haklılığına işçileri inandıracak şekilde çaba göstermektir.

İdeolojik tahrikler iddiasına gelince, bu ispata güç bir iddia olarak ileri sürülmüştür. Kozlu olaylarında başlangıçta ve hadiselerin çıkmasında ideolojik tesirlerin olduğunu zannetmiyoruz. Ancak hadiselerden sonra bir kısım basın ve bazı çevreler hadiseyi ideolojik açılardan ele almış ve yorumlamışlar, bazı sendikalar ve önemsiz bir iki öğrenci derneği yayınladıkları bir beyanname ile meseleyi ideolojik tartışmalarına doğru sürüklemek istemişlerdir.

Nihayet ilk saatlerde ve günlerde, siyasî partilerin Kozlu olaylarının çıkmasına herhangi bir şekilde etki yapıp yapmadıkları akla gelmiştir. O günlerde hükûmetin yeni kurulmuş

olması, İşçi Partisinin işçiler nezdinde kuvvetlenmesi için gösterdiği çabalar bir kısım basın tarafından bir tahrik olarak ifade olunmak istenmişse de ilgililerin ve Çalışma Bakanının beyanları siyasi partiler tarafından gelen bir tahrikin bahis konusu olmadığını kesin olarak belirtmiştir.

V. HÜKÜMETİN TUTUMU

Şüphesiz Kozlu olaylarında en çok dikkati çeken ve tenkidi davet eden hükümetin tumudur. Bir kere hükümet olayı lüzumundan fazla mübalağa etmiş ve müteakip davranışlarında da psikolojik hatalar işlemiştir. Bir kere şu gerçeği bilmek lâzımdır. Büyük işçi kitlelerinin çalıştığı her yerde arasına kanunsuz veya gayri resmî ve protesto mahiyetinde grevler olabilir. Bu, her memlekette görülebilen bir olaydır. Binaenaleyh bu gibi hallerde serinkanlılığı ve itidali muhafaza etmek, mübalâğalı tedbirlerden sakınmak hükümetlerin ilk görevidir. Zonguldak olaylarında hükümetin tutumunu tamamiyle ters bir istikamet içinde görmekteyiz.

Bir kere 1500 işçinin işbaşı yapmamaları, ufak tefek bazı taşkınlıklarda bulunmaları, söz ve nasihat dinlememeleri, derhal geniş ölçüde askeri tedbirlerin alınması, işçiler üzerinde uçaklar uçurulması büyük bir hata olmuş ve sinirler gerilmiştir. Diğer taraftan bu tedbirler alınırken muhalefet partisinin lideri ile birlikte bütün parti liderlerini acele toplantıya çağırarak ve bir kaç saat için dahi olsa radyoda Zonguldak olayları ile ilgili haberlerin yayınlanmasını yasaklamak, en azından haklı ve yerinde olmıyan bir telaşın ifadesi olarak belirmiş ve çok daha önemli hadiseler karşısında hükümetin doğru kararlar alıp alamıyacağı hakkında zihinlerde tereddütler uyandırmıştır. Diğer taraftan hükümet hadiseyi mübalağalı bir çerçevede içinde mütelâa ettiği halde bu tutumla tenakuz teşkil eden bir davranış olarak ta Çalışma Bakanının basındaki ve Millet Meclisinin deki uyarmalardan sonra hadise mahalline gitmek ihtiyacını idrak edebilmiştir. Bu her bakımdan büyük psikolojik bir hata teşkil etmiştir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir hata nasıl ve kimin tarafından verilen bir emirle işçiler üzerine açılmış olan ateş hadisesi içinde yatmak-

tadır. Devlet otoritesinin sağlanması için sırasında ve çok vahim durumlarda önce ikaz mahiyetinde olmak üzere havaya ateş edildikten sonra, fiilî tecavüzler vuku bulmakta ve hadise bir isyan ve ayaklanma mahiyetinde olmakta ise, ateşe cevaz verilebilir ve haklılığı kabul olunabilir. Kanaatimizce Kozluda devlet otoritesine karşı bir ayaklanma olmamıştır. İşçiler işletmeye karşı memnuniyetsizliklerini izhar etmek istemişlerdir. Devlet otoritesinin nerede başladığını ve nerede son bulduğunu kestirememiş olmak, ateş edilme olayında başlıca rolü oynamıştır.

SONUÇ :

Kozlu olaylarının çeşitli ibret verici yönleri bulunmaktadır. Hadisenin temelinde kanaatimizce ekonomik ve

sosyal tatminsizlikler, beşerî ilişkilerin kifayetsizliği, çalışma şartlarının kötülüğü ve hükümetin başlangıçtan itibaren içine düştüğü ölçsüzlükler ve psikolojik hatalar yatmaktadır. Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç şudur: Yukardaki sorunların üzerine bütün kömür havzalarında çalışan işçiler bakımından eğilmek ve çok yönlü ciddi çalışmalara girilerek gereken tedbirleri vakit geçirmeden almaktır.

İlgisiz kalındığı takdirde aynı veya başka mahiyette hadiselerin ileride tekrerrür etmesi kimseyi şaşırtmamalıdır. Hükümet, İşletme, Sendika ve İşçi temsilcileri bir araya gelerek ve birlikte sorunlara çözüm yolları aramalıdır.

(1) Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, Ankara, 1962 S. 158

Danıştay'da Skandal mı?

Yaşar KARAYALÇIN

«Hâkim hakîm, fehîm, müstakîm ve emîn,
mekîn, metîn olmalıdır.»
(Mecelle m. 1792)

I

Hâkimler, hele bazı yüksek mahkeme hâkimleri hakkında kulakdan kulağa fısıldanan dedikoduların ve ağır ithamların hukukçular çevresi üzerinde meydana getirdiği tepkileri çocukluğumdanberi bilirim. Yargıtay camiasına mensup bir hâkimin oğlu olarak hâkim ve avukatların özel toplantılarında bu konunun hukukçular arasında ne büyük bir ızdır rap kaynağı olduğunu görür, bir hâkim hakkında çıkartılan haklı veya haksız dedikoduların tartışılmasını içim burkularak takip ederdim.

«Hukuk» u meslek olarak seçtikten sonra, hukukçular arasında zaman zaman özel olarak ele alınan bu konular üzerinde - her vesile ile - bir meslek meselesi ve bir mesleğin şeref ve haysiyeti meselesi olarak düşünmüşümdür.

Hangi kademedede olursa olsun bir hâkim hakkında çıkartılan dedikoduları genel olarak dört sebebe یرca etmek mümkündür :

a) İftira : İş sahiplerinin, verilen karardan muğber olanların, hatta meslek ahlâkından yoksun bazı kimselerin özel veya meslekî sebeplerle kasden uydurdıkları veya değer hükümü vermekdeki sorumsuzluk ve kayıtsızlık dolayısı ile hâdiselerin yanlış değerlendirilmelerinden ortaya çıkan dedikodular bu gruba girebilir.

b) Yakınlığı sömürme : Hâkimin yakını olan veya olduğunu ileri süren kimselerin ilgili hâkimin haberi olmadan iş sahipleri ile temas etmesi ve onun nam ve hesabına iş sahibinden taleplerde bulunması dedikoduların hâkim için en korkunç olanıdır. Dedikodunun iftiraya dayandığını tesbit veya tahmin etmek zor değildir. Fakat yakınlığı sömürerek hâkim ve onun kutsal mesleğini lekeleyen bu çeşit insanları teşhis etmek ve ortaya çıkarmak güçtür. Zira dava sonunda iki taraftan biri kaybe-

decektir. Dâvasını kazanması için hâkim hesabına rüşvet isteyen kimse- nin durumu bir bakıma çok kolaydır. Karar rüşvet veren taraf lehine olursa bu netice, verilen rüşvet sayesinde elde edilmiş bir netice sayılacaktır ; karar aleyhe olursa haysiyet sömür- cüsü için uydurulamıyacak izah tarzı yoktur. Hâkimin karşı taraftan da- ha fazla para almış olması ihtimalini ileri sürmesi, hatta iddia etmesi bile mümkündür.

Haysiyet ve şeref sömürücüsü bir meslek tipi değil, bir ahlâk tipi- dir. Mahkeme mübaşiri veya kâtibi, dâvayı takip eden veya etmeyen avu- kat, hâkimin yakını, aile dostu veya kahve, klüp arkadaşı... olabilir.

c) **Hatır** : İlk iki grubdaki de- dikodu sebepleri hâkimin iradesi ve tutumu ile doğrudan doğruya ilgili değildir. Dedikoduların sebebi birçok hallerde, hâkimin sadece «hatır» için yetkilerini ve sıfatını kötüye kul- lanması da olabilir.

Memleketimizde hâkimler aley- hine çıkartılan dedikodularda «ha- tır» ın önemli bir yeri vardır dene- bilir. Ancak bu dedikodularda daima mübalâğa payı da vardır. Hatır için mürafaa günü yakın tarihe alınmış olan bir dâvada hâkim aleyhine der- hal «rüşvet» şayiası çıkartılabilir. Tahmin ve istidlâle dayanan bu şa- yialarda kabahatin bir kısmı da şüp- he yok usulsüz hareket eden hâkim- dedir.

ç) **Menfaat** : Hâkimin kanun ve vicdanî kanaat dışına çıkarak hare- ket etmesi halinde artık bir dediko- du değil ; bir suç - hem de şiddetle ve merhametsizce cezalandırılması gereken bir suç - bahis konusudur.

Vicdanlı ve haysiyet sahibi bir hâkim için en büyük mânevî tehlike ilk iki çeşit dedikodu alanı içinde bu- lunmaktadır.

Dürüst ve meslek haysiyetine sahip bir hâkimin kendisine ve mes- leğine karşı ilk vazifesi görevini ve yetkilerini hatır veya para için kö- tüye kullandığı intibahı verecek ha- reketlerden sakınmaktır. Özel haya- tı karışık, kumar ve içki müptelâsı... bir hâkimin iş hayatında normal sa- yılamıyacak, usulsüz davranışları ve tutumu, hatır veya menfaat için gö- revini kötüye kullandığı dedikodula-

rına sebep olabilir. Bu durum, o tip hâkimlere yakınlığı sömüren insa- nların ortaya çıkması için en elveriş- li bir atmosferdir.

İçinde bu tip hâkimler bulunan bir mahkemenin halkın ve meslek- daşların gözündeki itibarını koruya- bilmesine imkân yoktur. Bu durum- da mahkemenin ve mesleğin itibarını ve haysiyetini koruyabilmek için ge- reken kanun yollarından derhal fay- dalanarak soruşturma açmaktan ; dedikoduların, iddiaların gerçeğe uy- gunluğunu incelemekten başka bir hal tarzı yoktur.

II

Danıştay Anayasamızda yer alan yüksek mahkemelerimizden bi- ridir. İçinde şeref ve haysiyeti üze- rinde titreyen değerli hâkimlerimiz vardır. 27 Mayıs Hareketi esnasında bir defa tasfiye edilmiş olan Danış- tay'a yeni ve süratle gelişme imkân- ları sağlayan Danıştay Kanunu 30 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe gir- miştir. Yeni ödeneklerle, mensupları- nı yabancı ülkelerde yetiştirme im- kânları ile ve üyelerin seçim usulün- de yapılan değişikliklerle Danıştay' ımızın kısa zamanda gelişebileceğine inanmaktayız.

Danıştay Türkiye'nin en yüksek idarî yargı organıdır. Başlıca görevi İdarenin tasarruflarını kanuna uy- gunluk bakımından kontrol etmektir. Aynı bir yüksek idare mahkemesinin varlığını haklı gösteren sebep, İdare mekanizmasını tanıyan, İdare'de istikrarın bozulmasını önleyebilecek idareci - hâkimlere olan ihtiyaçtır. Danıştay'a, bu iki temel göreve uy- gun bir hizmet havasının hâkim ol- ması şarttır.

Danıştay'ın bazı hâkimleri etra- fında dolaşan dedikodular iş sahiple- ri çevresinden çıkmış, son zamanlar- da hukukçular çevresinde ciddi bir tartışma konusu halini almıştır. Bu durum, bir kaç sene evvel yapılan tasfiye ile derdin halledilememiş ol- duğunu göstermektedir. Siyasî tas- fiye tasarrufları ile meslekî dertle- rin isabetli bir şekilde halledilmesine imkân olmadığını gösteren en tipik örneklerden biri de Danıştay tasfi- yesidir.

Dedikodu, bir mahkemenin ve hâkimin itibarını için için kemiren bir kurt gibidir. Bunları ilgili organ- ların küçümsememesi, sebepleri ve kaynağı üzerinde önemle durması lâzımdır. Önce marazî bir durumun mevcut olup olmadığını ve varsa ne olduğunu açıkça tesbit etmek gere- kir. Hastalığın kat'î teşhisi yapılmadan teşebbüs edilecek her çeşit tedavi, neticesi tesadüfe bağlı bir hareket olmakdan ileri geçemez.

Danıştay'a yeni bir hava getir- mek misyonu olan genç hâkimlerimi- zin, temelde yatan dertleri teşhis ede- bilmeleri ve herşeyden önce, bunların varlığını ve mahiyetini meslekdaşla- rına kabul ettirebilmeleri lâzımdır.

Danıştay'ın bazı hâkimleri hak- kındaki dedikoduların sebebi de - di- ğer hâkimler de olduğu gibi - dörde irca edilebilir : İftira, yakınlığı sö- mürme, hatır ve menfaat için görevi kötüye kullanma.

Danıştay'da ilgili dedikoduların önemli bir kısmı «yürütmeyi durdur- ma - tehiri icra» kararları ile ilgili- dir. Yürütmeyi durdurma kararları, mahiyeti itibariyle, adlî kazadaki mahkeme kararlarının icrasını dur- ma kararları değil, hedefi İdarenin icraî kararlarını durdurmak olan bir nevi ihtiyatî tedbir kararlarıdır. Da- nıştay, İdarenin kanunlara uygunlu- ğunu kontrol eden ve ferdin hakları- nın İdareye karşı koruyan bir kaza organı olduğu gibi aynı zamanda İda- re'de istikrarı ve İdarî faaliyetlerin felce uğramamasını sağlamakla gö- revli bir mahkemedir. Yukarıda be- lirttiğimiz gibi adlî mahkemeler ya- nında ayrı bir kaza organı olarak varlığının sebebi budur.

İdarenin tasarrufu aleyhine bir dâva açılınca ve «yürütmeyi» dur- durma kararı alınınca bu ara kararı ile işin esası hakkında verilen karar arasında bazı hallerde yılların geçti- ği müşahade edilebilmektedir. Öyle ki esas hakkında karar verilme za- manı geldiği vakit dâva konusu kal- mamış bulunmaktadır. Yürütmeyi durdurma müessesesi bu suretle tat- bikatta idarî faaliyete müdahale şek- lini almakta ve Danıştay, idarî faali- yetleri felce uğratan yani varoluş sebebini inkâr eden bir müessese du- rumuna düşmektedir. Okul, bilhassa disiplin cezaları ve imtihan işlerinde

bu hususta dikkate değer misaller vermek mümkündür. Yürütmeyi durdurma kararlarındaki bu sakim tatbikat, sadece bu durum, bir çok dedikoduların kaynağını teşkil etmektedir. Yürütmeyi durdurma kararı verildikten sonra aylarca, senelerce dâvayı esas bakımından incelemeye almayan ve karara bağlamayan bir daire ve mensupları hakkında, hatır veya menfaate dayanan görevi kötüye kullanma dedikodularını önlemeye elbette imkân yoktur.

Bu önemli konu yeni Danıştay Kanununda açık bırakılmıştır. Danıştay daireleri bu konuyu bir prensip kararı ile halledebilirler mi? Bu hususta teknik ayrıntılara girmek istemiyoruz. Fakat her halde yürütmeyi durdurma kararı ile esas hakkında verilecek karar arasında geçecek süreyi tesbit etmek hem idare hayatımız bakımından, hem de haklı-haksız dedikoduları önlemek bakımından bir zarurettir.

III

Danıştay'ın bazı hâkimleri hakkındaki dedikodular Ankara Barosu Yönetim Kurulunun 5.11.1964 tarihli kararı ile ciddi ve resmî bir safhaya intikal etmiştir. Ankara Barosu Dergisinin Ocak - Şubat 1965 sayısında yayınlanan bu kararın, adalet tarihimizde ve hayatımızda müstesna bir yer alacağına şüphe etmiyorum.

Kararın özeti şudur : Otomobil fonu için ödenmiş paraların iadesi konusunda 8 nci Daire ile Dâva Daireleri Genel Kurulu arasında çıkan görüş ayrılığı Danıştay'ın İçtihadı Birleştirme Kurulunda karara bağlanmıştır. Bu kararın verildiği tarih ile Resmî Gazetede yayınlandığı tarih arasında geçen bir kaç günlük süre içinde 8 nci Daire bir kısım dâva sahiplerinin taleplerini ve karar tasahihi taleplerini görülmemiş bir süratle karara bağlamış ve dâvalı Gümrük ve Tekel Bakanlığı da yine görülmemiş bir sürat ve gayretle bu kararların verilmesine yardımcı olmuştur. İdarenin tarafsızlığı ve vatandaşlara eşit muamele esasları ile bağdaşmayan ve dâva sahipleri arasında fark ihdas eden bu durum Adalet müesseselerinin tarafsızlığını ve kutsallığını zedeleyici bir mahiyet arz etmektedir.

Adaletin dağıtımında ve kanun hükümlerinin gerçekleşmesinde görev almış olan avukatların bu durumdan müteessir olmaları pek tabiidir. Bundan dolayı Ankara Barosu Yönetim Kurulu «fon dâvalarının tetkik ve karara zaptı tarzının inceleme mevzuu yapılmasını istemek suretile durumun aydınlatılmasını ve bu suretle yüksek kaza mercii Danıştay'ın ve dâvalı idarenin zan ve zehaptan kurtarılmasını temin» maksadı ile bu konunun ele alınması için durumun Başbakanlığa, Devlet, Adalet, Maliye, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay Başkanlıklarına, Senato ve Millet Meclisi Adalet Komisyonu Başkanlıklarına arzına karar vermiştir.

Tesbiti ve tahkiki çok kolay olan iddia çok ağırdır. Eğer iddia doğru ise bu gibi kararları imzalayanlar her şeyden evvel Danıştay'ın içtihadı birleştirme kararına aykırı hareket etmişlerdir. İdarî tasarrufların kanuna uyup uymadığını kontrol etmekle görevli hâkimler, kendi tasarruflarının da kanun ve meslek adabı çerçevesi içinde kalması gerektiğini şüphesiz bilirler. Bu tutum ve durum doğru ise ilgili hâkimler yalnız Danıştay'daki meslekdaşlarının kararına saygısızlık etmemekle kalmamışlar, açık bir şekilde kutsal görevlerini de kötüye kullanmışlardır. Bu ise bir yüksek mahkeme ancak «skandal» olarak vasıflandırılmak gereken çirkin bir suçtur.

Memleketimizde belki ilk defa, hakkı savunanlar, hak dağıtanlar aleyhinde şüphe uyandıran bir durumun incelenmesini talep etmek suretile Türk Adaletine hizmet havası içine girmişlerdir.

Türk Adaleti için, Türk mahkemelerinin prestiji için ciddi meseleleri dedikodu ve fısıltı seviyesinden kurtarmak, meslekî tartışma ve inceleme, gerekirse adlî soruşturma konusu yapmak lâzımdır. Ankara Barosu Yönetim Kurulu, 5 Kasım 1964 tarihli kararı ile Türk Adalet hayatında yepyeni bir yol açmaktadır. Bu yol, sadece kararı imzalayanlara, Ankara Barosu mensuplarına ve Türk avukatlarına değil, hakkı dağıtan, savunan ve öğreten bütün Türk hukukçuları camiasına şeref veren bir yoldur.

Türk adalet hayatında küçük bir lekeye dahi tahammülümüz yoktur. Danıştay Başkanlığı, yeni Kanun hükümlerine uygun olarak soruşturma açmalı ve suç varsa sanıklar Yüce Divan olarak çalışacak Anayasa Mahkemesi huzurunda hesap vermelidir.

Türk adaleti bu operasyondan yaralı olarak değil ; prestijini, şeref ve haysiyetini kurtarmış ; kanuna, meslek ahlâkına ve âdabına aykırı hareketler karşısındaki sarsılmaz iradesini ispat etmiş olarak çıkacaktır.

(Yeni Ajans 1531) — 320

Seçim Kanunlarında Yapılan Değişiklik

Özkan TIKVEŞ

II

Önümüzdeki milletvekili seçimlerinde ilk defa uygulanacak olan 533 sayılı Kanun (1), seçim mevzuatımıza esaslı değişiklikler getirerek mevcut sistemde önemli yenilikler yapmıştır. Bu kanunun 7 nci maddesiyle milletvekili ve C. Senatosu üyeleri seçiminde şimdiye kadar uygulanan «barajlı d'HONT» usulünden vazgeçilmiş bulunmakta; bunun yerine nispi temsilin diğer bir şekli (Millî Bakıye) usulü kabûl olunmaktadır. Bu kanun, genel milletvekili seçiminin başlangıç ve oy verme tarihlerini de tesbit etmiştir. Buna göre, seçimin başlangıç tarihi Millet Meclisinin seçim döneminin son toplantı yılının 2 Ağustos günüdür. «Ekim ayının 2 nci Pazar günü» ise oy verilecektir. Bu yazımızda; yasama meclislerindeki görüşmeleri siyasî partiler arasında sert tartışmalara sebebiyet vermiş ve halkoyu'nda geniş ilgi uyandırmış bulunan yeni hükümleri kısaca belirtmeğe gayret edeceğiz.

I

1961 yılından bu yana, - İdareî Umumiyyeyi Vilâyet ve Belediye Kanunlarında yer alan mahallî organların seçimine dair hükümleri ve ilgili bâzı kanunları değiştiren 306 ve 307 sayılı kanunlar da dahil edilirse - seçim mevzuatı on ayrı kanunla değiştirilmiştir. Bu değişikliklerden beşi, seçim mevzuatını yeni baştan düzenliyen Kurucu Meclis tarafından kabûl olunup bu devre içinde yürürlüğe girmiştir. Kurucu Meclis tarafından seçim sisteminin esasları hâlen yürürlükte bulunan üç ayrı kanun halinde tanzim olunmuştur: Bu kanunlar sırasıyla; a) 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında Kanun, b) 24.5.1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosunun üyelerinin seçimi Kanunu, c) 25.5.1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili seçimi Kanunudur. Bu üç ana kanun, 1961 Anayasası rejiminin son iki yılı içinde beş defa değiştirilmekle yürürlükteki seçim sistemi tamamen değişik bir şekil al-

mıştır. Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimi Kanunu ilk şekliyle Milletvekili seçiminde kabûl olunan nispi temsil usulünden farklı olarak «çoğunluk» usulünü öngörmekteydi. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla seçilen 150 üyesi ilk seçimde (15 Ekim 1961) bu usul uygulanmıştır. 1/3 ünün yenilenmesi sebebiyle yapılan ikinci seçimde (6 Haziran 1964) çoğunluk usulünden vazgeçilmiştir. Böylece milletvekili seçiminde uygulanan «nispi temsil» usulü C. Senatosu üyeleri seçimine de teşmil edilmek suretiyle Kurucu Meclis'in kabûl ettiği «her iki yasa meclisi için ayrı seçim sistemi» değiştirilmiş oldu. Bu usulde, siyasî partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekilliği ve C. Senatosu üyeliği sayısının tesbitinde şu hesap işlemleri yapılmaktaydı: «Seçime katılmış olan siyasî partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları muteber oy sayıları da hizalarına yazılır. Bu rakamlar önce birer, sonra ikiye, sonra üçe, ... ilâ, o çevrenin çıkaracağı milletvekili (C. Senatosu Üyesi) sayısına ulaşınca kadar bölünür. Elde edilen paylar parti ayırımı yapılmaksızın en büyüktен, en küçüğe doğru sıralanır. Milletvekillikleri bu payların sahipleri olan partilere ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre tahsis olunur. Bir seçim çevresinde, kullanılan muteber oy puslaları toplamının, o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesi suretiyle elde edilecek sayıdan az olan siyasî partilere ve bağımsız adaylara milletvekilliği tahsis edilmez. Bu gibi hallerde milletvekilliği elde edemiyen siyasî partiler ve bağımsız adaylar ve aldıkları oylar nazara alınmaksızın milletvekillikleri geriye kalan partiler ve bağımsız adaylar arasında aynı şekilde paylaştırılır. «Diğer taraftan, seçmene» tercihli oy «kullanmak imkânı da tanınmıştır. Ancak, bu esaslarda birlikte «tercihli oy» da yeni kanunla yürürlükten kaldırılmış bulunduğundan üzerinde durmayacağız.

13.12.1965 tarih ve 533 sayılı Seçimlerle ilgili kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında Kanunun getirdiği önemli yenilikler arasında, özellikle «Birleşik Oy Puslası» ile partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekilliği ve C. Senatosu üyeliğinin ne şekilde hesaplanacağı yer almaktadır.

A) BİRLEŞİK OY PUSLASI :

Yürürlüğe giren hükümlerle her partinin ayrı ayrı oy puslası bastırması ve dağıtması önlenmiştir. Ancak, bağımsız adaylar; seçmelere bastırabilecekleri oy puslalarını (renkli veya beyaz) dağıtabilirler. Seçimlere katılacak partilerin tanzim edecekleri milletvekili ve C. Senatosu üye adaylarını ihtiva eden listeleri bir tek oy puslası (Birleşik Oy Puslası) halinde Devletçe bastırılıp seçim günü sandık kurullarınca seçmene verilecektir. Birleşik oy puslasının mahiyeti ve kullanılması ile ilgili diğer hükümler Kanun'da şöyle sıralanmaktadır:

1) Oy puslaları kağıdında «Türkiye Seçim Kurulu» filigramı bulunan, özel surette imal edilmiş kâğıtlara, Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

2) Oy puslaları her biri yüz yapraklı bloklar halinde hazırlanır. Her yaprağın bir yüzü seçime katılan siyasî partilerin oy puslalarını, kâğıt ebadının icaplarına göre, yanyana veya alt alta ihtiva edecek ve birbirinden belirli kalınlıkta birer çizgi ile ayırt edilmiş bir pusla halinde (Birleşik Oy Puslası) şeklinde düzenlenir.

Birleşik oy puslası üzerinde, partilerin oy puslalarının soldan sağa ve yukardan aşağı sırası, Yüksek Seçim Kurulu tarafından ad çekme suretiyle tesbit olunur.

3) Birleşik oy puslası seçmene ilce seçim kurulu ile sandık kurulunun mühürü ile mühürlendikten sonra sandık kurulu önünde verilir.

4) Oyu'nu, siyasî partilerden biri lehine kullanmak isteyen seçmen, kapalı oy verme yerinde, birleşik oy puslası üzerinde (:) dilediği partinin puslasında bulunan eni boyu ikişer santimetre dörgen veya iki santimetre çapındaki daire içine orada bu-

lundurulması mecburi (x) işareti mührünü basacaktır. Seçmen kullanaacağı oy puslasını birden fazla çarpı işareti ile damgalıyamaz.

Görüldüğü gibi, bağımsız adaylar hariç olmak üzere seçimlere katılan bütün partilerin adayları her seçim çevresinde bir puslada toplanmaktadır. Seçmen, dilediği partinin karşısına (x) işaretini orada bulunan mühür ile vaz'etmek suretiyle ve mutad olan diğer işlemleri de tamamladıktan sonra oyunu kullanmış sayılacaktır. Yeni kanun, birleşik oy puslasının seçmen tarafından kullanılmasını sert şekil kuralları ile kayıtlamıştır.

B) MİLLİ BAKİYE USULÜ :

Oyların kullanılması ile partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekilliği ve C. Senatosu üyeliklerinin hesaplanmasında yapılacak işlemler sırasıyla şöyledir:

1) Her seçim çevresi (İ) ndeki muteber oyların toplamı, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili (C. Senatosu) sayısına bölünür (3); bu suretle bulunan sayıya «seçim sayısı» denir. Meselâ, bir İ'de 90 bin muteber oy verilmişse ve bu seçim çevresinde 3 milletvekili veya C. Senatosu 90.000

seçilecekse; Seçim Sayısı = $\frac{90.000}{3} = 30$ bindir. (A) Partisi 50 bin oy alsa dahi ancak bir milletvekilliği elde edecek ve 20 bin oyu geriye kalacaktır.

Her parti listesinin aldığı oy toplamında «seçim sayısı» ne kadar var ise, o parti o seçim çevresinde o kadar milletvekilliği (C. Senatosu üyeliği) kazanmış demektir. Tek başına seçime girmiş olup da en az seçim sayısına eşit sayıda muteber oy alan bağımsız adaylar seçilmiş olurlar.

ONBİR YIL SONRA

Forum, bu sayısı ile onbirinci yayın yılını bitirerek onikinci yayın yılına girmektedir. Tarafsız, ciddi, ilmi dergilerin uzun süre yaşamalarına kuvvet veren okuyucu, bayi ve kurumların bu ilgilerine teşekkür eder, yakın ilgilerinin bundan sonrada devam etmesini dileriz.

Bu ilk işlem sonucunda partilere isabet eden milletvekilliklerine parti adaylarından kimlerin seçilmiş sayılacağını parti listesindeki sıra (yukarıdan aşağı) tâyin etmektedir.

2) İlk işlem sonucunda geriye kalan oylar (partilerin ve bağımsız adayların milletvekilliği veya C. Senatosu üyeliği kazanabilmeleri için şart olan seçim sayısından az olan oyları), seçimin yapıldığı bütün seçim çevrelerini içine alan «millî seçim çevresi» içerisinde toplanır. Misalimizdeki 20 bin oy «millî seçim çevresi»ndeki hesaba intikal edecektir.

«Millî seçim çevresi» ndeki toplam ilk işlem sonucunda bölüşülebilir açık kalan milletvekilliklerin sayısına bölünür. Böylece «millî seçim sayısı» bulunur. Daha sonra her partinin millî seçim çevresi içindeki oyları «millî seçim sayısı» ile bölünmek suretiyle bu milletvekillikleri de partiler arasında bölüştürülür. Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılacak bu tesbit işlemini basit bir misalle açıklayalım:

Bütün illerde ilk işlem sonucunda geriye kalan oyların toplamı 300 bin olsun, 300 bin «millî seçim çevresi» toplamıdır. Açık kalan milletvekilliği sayısı 30 ise; Millî Seçim Sayısı = $\frac{300.000}{30} = 10$ bindir. (A) Par-

30 tisinin ilk işlem sonucunda millî seçim çevresine intikal eden oy sayısının toplamı 50 bin ise, bu partiye millî seçim çevresinden Yüksek Seçim Kurulunca 5 milletvekilliği daha isabet edecek demektir.

3) Yüksek Seçim Kurulunun yaptığı bu işlem sonucunda partilere isabet eden milletvekilliklerinin parti listelerinde yer alıp seçim kazanmamış hangi adaylara tahsis edileceği şu şekilde tesbit olunacaktır.

a) Yüksek Seçim Kurulu, partiler arasında bölüştürülmemiş olan milletvekilliklerinin bulunduğu seçim çevrelerini partilerin aldıkları oyların oran itibarıyla büyüklüğünü gözönünde tutmak suretiyle bir liste halinde tanzim eder (Bu hesap işleminde; partilerin o seçim çevresinde aldıkları oylardan millî seçim çevresine intikal eden oy sayısı, seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünür). Her partiye millî seçim çevre-

sinde düşen milletvekillikleri bu listenin başında başlayacak o partiye verilir. Bu tahsiste de, parti listesinde yer alan adayların listede baştan itibaren isgal ettikleri sıraya uyulur.

b) Millî seçim çevresinde toplanan oyları sebebiyle partilerin kazandıkları milletvekilliklerin hangi adaylara isabet edeceği hususunda yeni Kanun küçük partilerle büyük partiler arasında şöyle bir ayırım yapmaktadır: Bir parti katıldığı seçimde Millet Meclisi üye tamsayısının 1/5 den (90 milletvekilliği) daha az üyelik kazanmış ise, bu partiye millî seçim çevresinden isabet eden milletvekilliklerinin 1/3 ü doğrudan doğruya parti genel merkezinin yeterli organı tarafından belli edilecektir. Ancak, parti genel merkezinin tâyin ettiği bu şahısların parti üyelerinden veya parti listelerinde yer almış bulunan bağımsız adaylar arasından olması şarttır.

c) Seçimi tek başlarına katılmış bulunan bağımsız adaylar millî seçim çevresindeki dağıtma katılamazlar.

PARASIZ KİTAP VERİYORUZ

Dergimize, bir yıllık abone olan okuyucularımıza aşağıdaki kitaplardan birini parasız olarak veriyoruz.

İsteyenler 22 TL. ile birlikte beğendiği kitabın ismini göndererek hem bir yıllık Forum aboneliği hem de bir kitap sahibi olabilirler.

Kitapların değeri 5 liradır.

- ★ Gide Gide 3 - Fikret Otyam
- ★ 11 Çağdaş Besteci - İ.K. Mimaroglu
- ★ Troya'da Ölüm vardı - Bilge Karasu
- ★ Bizans Tiyatrosu - Metin And
- ★ İngiliz Demokrasisine Bakışlar - Münici Kapani
- ★ Partizan Radyo ve D. P. Muammer - Aksoy
- ★ FL. Wrigth - Şevki Vanlı (insana dönüş)

Not : Eski abonelerimiz, aboneleri bittiğinde bir yıllık abonelerini yenilerlerken istedikleri kitap adreslerine postalana- caktır.

SONUÇ :

13.2.1965 tarihli ve 533 sayılı Kanun, birçok bakımlardan üzerinde önemle durulması gereken değişik esaslar getirmektedir. Belirtmiş bulunduğumuz gibi, seçim mevzuatımızın başlıca hükümlerini 13 e varan çeşitli kanunlar teşkil etmektedir. Kısa bir süre içerisinde hazırlanıp TBMM Başkanlığına sunulan yeni Kanunda hangi hükümlerin yürürlükten kaldırıldığı madde zikretmek suretiyle belirtilmiş değildir. Bir örnek olmak üzere ifade edelim ki, seçimlere katılan siyasî partilerin aday listelerini ihtiva edecek şekilde Yüksek Seçim Kurulunca bastırılacak «Birleşik Oy Pusulası»nın kağıt ve basım masraflarına katılıp katılmıyacakları hususunda açık bir hüküm konulmamıştır. Yeni kanun, bu konuda oy pusulalarının konulacağı zarfların Devletçe bastırılması esasına atıfta bulunmaktadır (533 sayılı Kanun, m. 3). 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçme Kütükleri hakkında Kanunun 186 ncı maddesi ise, tamamen ayrı esaslarla bu hususta siyasî partilere sadece bazı kolaylıkların sağlanmasını öngörmektedir. Yeni kanundaki diğer hükümler birlikte mütalâa edilmek suretiyle «Birleşik oy pusulası»nın kağıt ve basım masraflarının Devletçe karşılanacağı sonucuna varılsa dahi 298 sayılı Kanundaki hüküm kaldırılmadığı için kanun yapma tekniğine uyulmadığı ortadadır. Devlete büyük bir malî külfet tahmil eden bu hal tarzının isabetli olup olmadığı hususu ise, seçim kanunlarındaki son değişiklik hakkında kısaca bilgi vermek maksadını taşıyan bu yazının konusu dışında kalmaktadır.

1) RG : Şubat 1965 - 11934

2) Birleşik oy pusulasının şekliyle ilgili diğer ülkeler henüz Yüksek Seçim Kurulu tarafından yayımlanmamıştır.

3) Yürürlükteki hükümlere göre, her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili ve 2. Senatosu üyesi sayısı şu şekilde tesbit olunup Yüksek Seçim Kurulunca ilan olunmaktadır. Önce genel nüfus milletvekili seçimi için 450'ye, C. Senatosu seçimi için 150'ye bölünmektedir. Bulunan sabit sayı, seçim çevresinin nüfusunda kaç defa mevcut ise, o il o kadar milletvekili veya C. Senatosu üyesi çıkaracak demektir. Bu açık olan milletvekilleri ve C. Senatosu üyeleri 150 milletvekilliği veya 150 C. Senatosu üyeliği doldurulmazsa öncelikle birer üyelik aşkaran seçim çevrelerine dağıtılır.

Türkiye'de işçi - işveren ilişkilerinin iktisadi Yönü

Alpaslan IŞIKLI

Ülkemizde işçi işveren münasebetleri yeni ve önemli bir görünüm kazanmıştır. 1963 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 275 sayılı kanunla bir taraftan, işçilere grev ve mukabil olarak da işverenlere lokavt hakları ilk defa tanınmış, diğer taraftan bu haklarla birlikte işçi sendikalarının durumlarını yeniden tanzim ihtiyacı, yürürlüğe giren 274 sayılı kanunla karşılanmıştır. Batılı ülkeler böyle bir gelişimi bizden çok önce tamamlamışlardır. Yani işçiye grev hakkının tanınması ve işveren işçi münasebetlerinde toplu sözleşmelerin geçerli olması öteden beri görülen bir durumdur.

Türkiye'de bu yeni haklarını tanınması sonucu olarak ve bu haklarla birlikte gerçekleşmesi mümkün olan toplu sözleşme düzeni içinde, işçi işveren münasebetlerinin iktisadi yönünün alacağı görünümün yeniliği ve bunun ülke ekonomisinin bütünü itibarıyla yaratacağı etkilerin ne olduğu ve ne olacağı meselesinin tahlili, yazımızın esasını teşkil etmektedir. Böyle bir tahlile, bugünün batılı birkaç ülkesinde aynı teşkil etmektedir. Böyle bir tahlile, bugünün batılı birkaç ülkesinde aynı haklar tanındığı ve aynı düzen kurulmağa başlandığı tarihlerde iktisadî durumun ne olduğu ve bu sosyal evrime bağlı olarak nasıl bir değişim geçirdiği meselesine kısaca göz atarak başlanacaktır.

İngiltere 1799 yılında sendikalaşmanın ve grevin işçiler için kanunlarla yasaklandığı bir ülkedir. Bu hal 1825 - 26 yıllarına kadar devam etmiştir. Bu tarihlerde ise, bir taraftan greve zımnen izin veren bir kanun yürürlüğe girmişse de, diğer taraftan 1300 yıllarından beri sürüp gelen bir başka kanun gereğince de grev yapan işçiler tecziye edilmekteydi. Bu çelişme arzeden durum 1867 yılına kadar devam etmiş, ancak 1906 yılındadır ki işçiler kesin olarak grev hakkını elde etmişlerdir.

Demek oluyor ki, bizim toplumumuzun işçiye tanınan sosyal haklar bakımından 1963 yılında geçirmiş olduğu evrime benzer bir evrime İngilterenin 1906 yılında sahne olduğu söylenebilir.

Diğer birkaç batılı ülkede aynı evrimin vücut bulduğu tarihler ise şöyle tespit olunabilir :

Fransa'da işçilere grev hakkı 1864 yılında tanınmıştır.

Almanya'da grev hakkının tanındığı tarih Fransa'dakinin aynıdır. O tarihte çıkan bir sanayi kanunu ile bu hak verilmiştir.

A.B.D. de ise sosyal hakların tanınması esas olarak Roosevelt'in iktidarı ile görülmeye başlandı. Grev hakkı 1932 de yürürlüğe giren Norris la - Gardiya ve 1935 te yürürlüğe giren Wagner kanunları ile tanınmıştır. (x)

Her ne kadar toplumların gelişmelerinde kesin bir paralellik aramak doğru değilse de, önemli dört batılı ülkede grev hakkının verildiği tarihleri, bizim 1963 te 274 - 275 sayılı kanunlarla aştığımız safhaya anahatları itibarıyla tekabül ettikleri farazisiyle, tespit etmiş bulunuyoruz.

Acaba, aynı tarihlerde bu ülkelerin iktisadî kalkınma bakımından bizim 1963 yılında ulaştığımız seviyeye göre durumları ne idi? Bu sorunun cevabı, 1963 yılında işçi işveren münasebetlerine sosyal politika bakımından yeni bir görünüm kazandırırken sahip olduğumuz iktisadî seviye ile örnek aldığımız ülkelerde aynı gelişmenin olduğu yıllardaki iktisadî seviye arasında bir mukayese yapmamıza ve bu gelişmenin iktisadî kalkınmaya ne yönde etki yapacağına dair bazı ipuçları elde etmemize yardım edecektir.

(*) C. Talas, İktisat, S. 155.

Ülkeler arasında iktisadî seviyenin mukayese edilmesinde akla gelen ve geçerli bir araç olan; faal nüfusun sektörler arası dağılımıdır. A. B. D. li iktisatçı C. olarak tarafından geliştirilen ve Fransa'da J. Fourrastiéce benimsenen bu tahlilde bir toplumun iktisadî kalkınmasının sanayi ve hizmetler sektörünün gelişimine bağlı olduğu esastan hareket edilmekte, bunun göstergesi olarak da bu sektörlerde istihdam edilen işgücünün faal nüfusa oranı ele alınmaktadır. Dolayısıyla, iktisadî kalkınma ile 1. sektörde yani tarım sektöründe istihdam edilen işgücünün toplam faal nüfusa oranı arasında bir tersine orantı yermaktadır.

Aşağıdaki tabloda ele aldığımız 4 batılı ülkede işçilere grev hakkının verildiği tarihlere mümkün olduğu kadar yakın tarihlerde tespit edilmiş işgücünün sektörlerarası dağılımı yermaktadır : (x)

Ülkemizde ise 1962 yılında işgücünün sektörlerarası dağılımı şöyledir: Ziraî Sektör % 77,44; Sınai Sektör % 9,8; Hizmetler Sektörü % 2,8 (xx)

Görüldüğü gibi grev hakkının verildiği yıllarda Türkiye, örnek aldığımız dört batılı ülkeye nazaran daha az sanayileşmiş durumdadır. Ziraî sektörde istihdam edilenler ise bizde % 77,4 iken bu dört ülkenin hepsinde faal nüfusun yarısına düşmüş veya yarısından azdır.

Demek oluyor ki, ele aldığımız batılı ülkelerde ziraî bünyeli ekonomilerin çehresi değiştikten sonra, yani sanayilerinin ve ona bağlı olan hizmetler sektörünün nisbi önemi, bizim 1962 de ulaştığımızdan daha gelişkin bir hale geldikten sonra işçilere grev hakkı tanınmıştır. O zamana kadar bu hak tanınmadığı için âdil ücret, kabul edilir iş şartları gibi hususları temin için işçiler grev gibi bir silahtan mahrum bırakılmıştır. Yani, örnek aldığımız ülkelerde ve genel olarak batıda sosyal hakların tanınması iktisadî kalkınmayı bizlerde ve genel olarak batıda sosyal hakların tanınması iktisadî kalkınmayı bizdeki ne kıyasla daha geriden takip etmiştir. Bunu bu şekilde belirttikten sonra bizde tanınan sosyal hakların, özellikle grev hakkının iktisadî kal-

(*) J. marchal, J. Lecaillon, La Riparition an revenu national, Cilt 1, Sahife 119 - 121.

(**) Kalkınma plânı, (Birinci beş yıl 1963 - 1967), Sahife 446

Tarih	Ülke	Ziraî Sektör I. Sektör	II. Sektör Sınai Sektör	III. Sektör Hizmetler Sektörü
1901	İngiltere	% 9	% 47	% 44
1856	Fransa	% 51	% 26	% 23
1881	Almanya	% 43	% 37	% 20
1940	A. B. D.	% 19	% 32	% 49

kinmamızı ne yönden etkileyeceğini görelim :

İşçi işveren münasebetlerinin iktisadî yönünün ve sonuçlarının esasını ücret teşkil eder. Bilindiği gibi işgücü iktisadî bakımdan bir istihsal faktörüdür. İşte ücret bu faktörün fiatı olmaktadır.

Ücretin hangi seviyede teşekkül edeceğine dair, ötedenberi çeşitli görüşler ortaya çıkmış ve çeşitli teoriler kurulmuştur. Biz, bunlardan başlıca iki tanesine tahlillerimizi kolaylaştıracakları için kısaca gözeteceğiz:

Bunlardan birincisi ücretin, işçinin asgarî yaşama seviyesinde teşekkül edeceğini söyler. Yani bu teoriye göre işçilerin eline geçen ücret ancak çalışabilecek derecede yaşamasına ve neslini idame ettirmesine elvermektedir. Esas olarak Ricardo tarafından geliştirilmiş olan bu teori, Malthus'un nüfus teorisi üzerine oturmaktadır. İşgücü arzındaki olağanüstü artış talebin (istihdamın) daha az artması sebebiyle ücretin düşmesine yol açmaktadır. Ancak ücretin asgarî yaşama seviyesinin altına düşmesi de mümkün olmamaktadır. Zira, bu takdirde işçi sınıfının yaşamasını ve nüfusunun artmasını engeleyici bir durum ortaya çıkmakta, bu yüzden nüfus artışında meydana gelecek duraklama işgücü arzının azalması olmaktadır ki bu da ücretin asgarî geçim seviyesinin altına düşmesini sağlamaktadır. K. Marx'ta esas olarak ücretin asgarî geçim seviyesinde teşekkül edeceğini söyler. Ancak, bu hükmünü sanayileşen toplumlarda ortaya çıkan «sınai işsiz ordusu rezervinin» mevcudiyetine bağlar Ona göre işverenler istihdam ettikleri işçileri, bu rezervi teşkil eden işsizlerle değiştirmek imkânına sahip oldukları için pazarlık güçleri fazladır ve ücreti asgarî geçim seviyesinde tutmayı başarırlar.

Ücreti marjinal müstahsiliyet açısından inceleyen teoriye göre ise serbest rekabet piyasasında ücret, işgücünün marjinal müstahsiliyetine

eşit bir noktada teşekkül eder. Ancak, tatbikatta serbest rekabet piyasasında bütün unsurlara tam olarak rastlanmaz.

İşgücü piyasasında istihdamın mahdut olmasından özellikle geri kalmış ülkelerde bazı istisnalarla hemen bütün sektörlerde hızlı nüfus artışı dolayısıyla işgücü arzının fazla olmasından ötürü işveren monopsoncu durumuna yaklaşmakta, yani işçi aleyhine bir dengesizlik doğmaktadır. Esasen sendikalaşma grev hakkı ve bu unsurların himayesinde kurulan toplu sözleşme düzeninin başlıca faydası, işveren karşısında tek başına zayıf olan işçiye kitle halinde ve münferiden bir güç kazandırmasıdır.

İşte ana hatlarıyla özetlediğimiz bütün bu unsurlar ortak olarak ücret seviyesini tayin ederler. Denilebilir ki gelişmiş ülkelerde işçinin marjinal müstahsiliyetine yakın olan bu seviyenin geri kalmış ülkelerde «asgarî» yaşama seviyesine kadar düştüğü olur.

Ülkemiz de, nüfus hızla artmaktadır (binde 2,95) Kalkınma plânı metninde 1962 yılında en yüksek çalışma mevsiminde işsiz sayısının birbuçuk milyon olduğuna dair bir tahmin yer almaktadır. Bunun bir sebebi de istihdam imkânlarının yetersiz oluşudur. Yukarda da görüldüğü gibi, sanayimiz faal nüfusu ancak yüzde onunu barındırabilecek kapasitededir. Toplam faal nüfusun yüzde seksenine yakın bir kısmını teşkil eden işçilerin ise en yüksek çalışma mevsiminde bir milyonu, en düşük çalışma mevsiminde sekiz milyonu gizli işsiz durumundadır. (x)

İşgücü talebinde işgücü arzına nazaran görülen bu yetersizliğe ilâve olarak millî gelirin de çok düşük (1961 de cari fiyatlarla adam başına senelik millî gelir 1479 T.L. dir.) olduğu hesaba katılırsa işçi ücretlerinin düşüklüğü geniş ölçüde açıklanmış olur.

Grev hakkı ve onunla mücehhez sendikaların taraf oldukları toplu

sözleşmelerin en önemli sonucunun, bu kanunların kapsamına giren iş kollarında işçiler lehine, özellikle sendikalı işçiler lehine bir durum yaratmış olmasıdır denilebilir. Her ne kadar bizim mevzuatımız işvereni sendikalı olmayan veya toplu sözleşmeye taraf olmayan sendikalara mensup işçileri de istihdam etmekte sınırlamamış ve bu yüzden sendikalar işgücü piyasasının tek arzıcısı olmaktan uzaksalar da teşkilatlanmış olmaları ve grev hakkını elde etmiş olmaları haklarını daha iyi savunmalarına imkan vermektedir. Ayrıca toplu sözleşme ve grev hakkını tanzim eden 274 sayılı kanun toplu sözleşmeye taraf olan sendikaların elde ettiği haklarını o sendikaya dahil olmayan işçilere teşmilini sendikaların müsadeseine bağlamakla sendikaların gücünü takviye etmekte sendikalaşmayı teşvik etmek tedir.

Şimdi bütün bu şartların sonucu olarak sendikalı ve grev hakkına sahip işçileri istihdam eden teşebbüslerdeki ücret artışlarının ve genel olarak işgücü masraflarındaki artışın iktisadî sonuçları üzerine (özellikle iktisadî kalkınmamıza olan tesirleri bakımından) eğilelim :

Bilindiği gibi bir fert gelirini ve gelirindeki artışı iki şekilde kullanabilir : İstihlak ve tasarruf... Ülkemizde işçi ücretlerinin düşüklüğü dolayısıyla bu sınıfın millî gelirden aldığı payın tasarrufa yönelmesi çok zayıf bir ihtimaldir. Başka bir deyişle, hâlâ geri kalmış bir ülkenin özelliklerine sahip olmaktan ötürü, toplumumuzda en düşük gelir dilimlerinden birini teşkil eden işçi sınıfının marjinal istihlak temayülünün bir veya bir çok yakın olduğu söylenebilir. Dolayısıyla işçilerin gelirindeki artış, tatmin bekleyen ihtiyaçlarının çokluğundan ötürü, istihlake harcanacaktır. Oysa bu, kalkınma için gerekli yatırımların finansmanında kullanılacak sermayenin birikimine, özellikle elde birikimine, engel teşkil eden bir durum-

(*) A.G.C. S. 444

dur. Yani, bir yönden bakıldığında işçilere iktisadî kalkınma iyileştirmelerine imkân verecek hakların tanınması iktisadî kalkınma amacıyla gelişme halinde görülmektedir.

Acaba işçilerin artan gelirlerinin istihlake yönelmesi, iktisadî kalkınma bakımından nasıl sonuçlar yaratır?

İşçilere gelir halinde intikal eden işgücü maliyetindeki artış istihlak edilirse yekûn fiilî talebi artırıcı bir unsur olarak piyasaya akseder. Talepdeki bu artışın «çoğaltan ve hızlandıran» tesirleri ile geliri arttıracığı düşünülebilir. Ancak, bunun olabilmesi talep edilen malların arzıcısı olan istihsal dallarından azalan masraflar durumunun mevcudiyeti ve ilâve olarak arz artışının talep artkına ayak uydurmasını engelleyen unsurların (tıkanıklıklar vs...) olmaması gerekir. Aksi takdirde, istihsalın artması mümkün olmayacağı için yalnız fiyatlar yükselecektir. Bizim ekonomimizde ise talep artışlarının bütün sektörler bakımından, istihsalı arttırıcı yönde etkileyeceği söylenemez. Bunun en önemli sebebi, teknik imkânsızlık ve teçhizat yetersizliği dolayısıyla birçok sektörlerde - tam istihdamdan çok uzakta bulunulduğu halde - istihsal kapasitesinin hudutlarına ulaşılmış olmasıdır.

Ülkemizde sendikalaşmanın ve grev hakkının yaratacağı iktisadî fayda başka bakımlardan aranmalıdır.

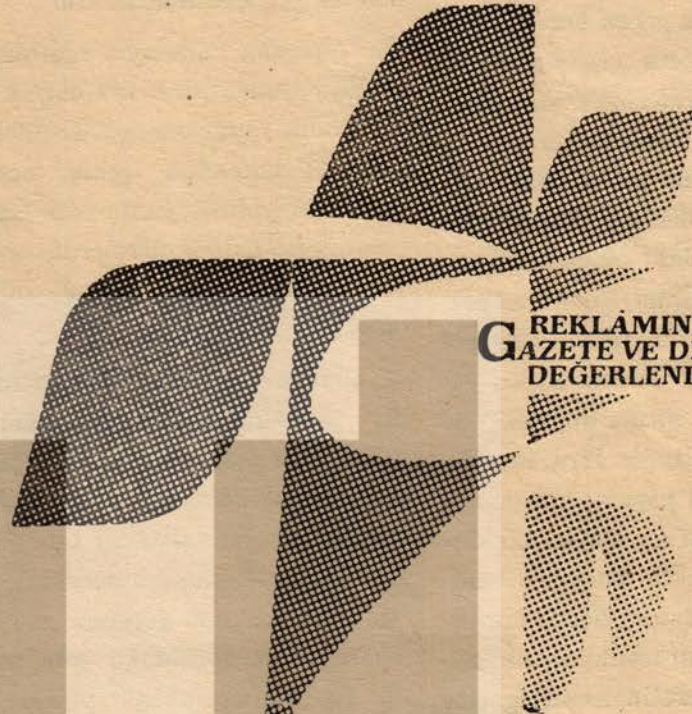
Haklarını daha iyi savunabilmeleri, isteklerini daha iyi aksettirebilmeleri, görüşlerine işverenlerce ve hükûmetçe itibar edilmesi işçilerin güvenliğini arttıracak, işlerine ve toplumun ortak amaçlarına daha bağlı olmalarını sağlayacaktır. Öte yandan, gene sendikalaşmanın ve grev hakkına sahip olmanın sonucu olarak iş şartları düzelen ve ücretleri artan işçilerin işlerine daha bağlı, daha verimli olacakları ve bu suretle işgücü masraflarının artışından doğacak, yukarda ele aldığımız, mah-

zurların karşılanması mümkün olabilir. Öte yandan, işgücü masraflarının artışından doğacak maliyet enflasyonunun önlenmesi bu masrafların fiyatlara intikal etmemesine ve kârdan karşılanmasına bağlı olduğu gibi, işgücünün prodüktivitesinin artması ile sağlanabilir.

İşgücünün prodüktivitesi ise maddi şartlardaki iyileşmenin yanı sıra işçilerin moral ve psikolojik ba-

kımdan tatmin bulmaları ölçüsünde artar.

İşletme ölçüsünde ve toplum ölçüsünde sosyal barışın teessüsünün sağlanması, işin verimliliğini artırıcı önemli bir unsurdur. Bu ise, herşeyden evvel mahrumiyet içinde çalışan işçi de istismar edilmediği ve herkesle birlikte kalkınma için kaçınılmaz bir fedakârlığa katlandığı inancının doğmasını temin edecek şartların bir araya gelmesiyle mümkün olur.

**REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLAN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın 4348 A 2574) — 318

Kültür ve Sanat

sanatçı ve toplum üzerine

Kaya ÖZSEZGİN

Bay İhsan Akay, Varlık'ın 1 Mart 1965 tarihli 641. sayısında, zaman zaman üzerinde durulması, kafaları bulandırması bir çeşit gelenek haline gelen, sanatçı — sanat eseri — toplum üçlüsünün ilişkileri üzerinde durarak, «sanatın temelindeki karşıtlık» tan söz açıyor. Özetle, sanatın toplumsal, ama sanatın yaratıcısının kişisel olduğunu, hiçbir sanatçının yalnız kendi beğenisi için eser yaratamayacağını, topluma, büyük yığınlar seslenmesi gerektiğini, güdümlü sanatın ortaya büyük yapıtlar çıkaramadığını, bu konuda güdümlü yönetimin başarısız olduğunu, oysa özgür sanatın, her zaman «göz kamaştırıcı ürünler ortaya koyduğunu savunuyor. Güdümlü sanat için yaptığı suçlamalara, özgürlüğü, genel ve kaçınılmaz bir kavram olarak kabul eden bütün sağduyulular gibi biz de katılırız. Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz, sanatın temelinde bir karşıtlık gibi öne sürülen sanatçı ve sanat ilişkisidir.

B. Akay, halk yığınlarının, ya da birkaç sanatçının bir araya gelerek eser yaratmadığını belirterek, sanatçının kişisel, ortaya çıkarılan sanat eserinin ise toplumsal olduğunu öngörüyor. Bu durum, aslında bir karşıtlık değil, sanatın temelinde yer almış olan doğal bir yasadır. Sanatçıya birey, sanata ise toplum görevi yüklersek, bireysel olanın, giderek toplumsala açıldığını, toplumdan bir parçanın gene topluma dönüşüğünü kolayca kabul edebiliriz. Birey, —ki bu birey özellikle sanatçıdır— yaşadığı toplumun zorunlu bir parçası olduğuna göre, toplumsal özelliklerin bütün etmenlerini de üzerinde taşıyor demektir. Bu etmenler, çağın niteliklerinden çoğunlukla etkilendikleri için, aynı zamanda, çağcıl özelliklere de sahiptirler. Dolayısıyla sanatçı ve sanat için bir karşıtlık söz konusu olamaz. Geriye kala kala sayıya dayanan basit bir özellik kalır : Sanatçının teklerden biri, eserinin ise çoğunluğa seslenen çoğul bir yönü olması, karşıtlık diye öne sürülemez. Descartes'çı ve Varoluşçu özellik, Sartre'in diliyle şöyle diyor : «Kişi, kendisiyle ilgili bir gerçeğe varması için, başkalarından geçmesi gerekiyor» (*). Sanatçının gerçeği ise, toplumsal bir gerçek olması gerektiğinden, Sartre'in kuramı dışında kalmamalıdır. Wordsworth'ün, daha çok şiir üzerine öne sürdüğü ve giderek kuramlaştığı düşünceleri de aynı açıdan temellendirmek gerekiyor. B. Akay'ın da örnek olarak verdiği Tolstoy'un düşünceleri ile Wordsworth'ün

düşünceleri arasında paralellik kurmakla, Herbert Read, bu gerçeğe de değinmiş oluyor (**). Sanatçı, her şeyden önce «insanlarla konuşan insan»dır. Hem «insan» olması, hem de insanlarla konuşması, onun toplumsallığını kuvvetle belirler. Read'ın deyişiyle «karşılıklı anlaşma» söz konusudur burada. «İnsanın insanlarla konuşması», sanatçının, içinde yaşadığı topluma birşeyler söylemesine, o toplumun yapısına ve özelliklerine eğilmesine bağlıdır. Bunun sonucuya, en belirli, en olağan biçimde, sanatçının eserinde yansımaları bulur. Read, şöyle diyor : «Sanatçıya duyduğumuz saygı, kendi meziyetlerini duygu problemlerimizi halletmek için kullanan bir kimseye duyduğumuz saygıdır» (***). Sanatçının kendi erdemleri nelerdir? Sanatçı gücü, toplumsal olaylar karşısındaki tutum ve davranışları, —ki bu davranışlarıyla gerektiğinde bir eylem adamı da olabilir— kısaca «özgür kişiliği» dir. O halde sanatçı, topluma eğiliyor, onun problemlerini yansıtmak amacını güdüyor: dolayısıyla bu yönüyle, eserine toplumsal bir kapı açıyor. Ama bu kapıyı açma, ya da ortalama biçim, kendi erdemleri; kişiliği, tutumu, havası, genel olarak «kendisi» dir.

Bu noktada, sanatçı ile eserini birbirinden ayırt etmek güçleşiyor; çünkü kişi ile toplumsal olan şey, kesin bir sınır çizgisi bırakmadan birbiriyle kaynaşıyor. Bu kaynaşmadan daha olası, daha doğal bir şey de yoktur. Ama B. Akay'ın da doğruladığı gibi, böylesi doğal bir kaynaşmayı, sanatçının özgürlüğü açısından, güdümlü toplumlarda beklemek yanlış olur. Çünkü öyle toplumlarda, sanatçının erdemleri, yerini, daha üstün olmayı becermiş bir kuvvete bırakmıştır. Başka bir deyişle, erdemlerin yerini, sanatçıyı istediği yönde kullanan bir «güdümlü» almıştır. Uygar ve ileri toplumlarda böyle bir «güdümlü», sanatçının tepkisiyle karşılaşmıştır.

B. Akay, yazısının bir yerinde şöyle diyor : «Devletçi eğilimin sanat alanına da uzanışı, güdümlü sanat sorununu atmıştır ortaya. Sosyalist ülkelerde güdümlü sanatın yumuşatılmış adı toplumsal gerçekçiliktir.» Peki, sosyalist ülkeler dışındaki ülkelerde, toplumsal gerçekçilik akımı yok mudur? Örneğin bizim sanattımızda, son yıllarda kendini iyiden iyiye duyuran toplumcu gerçekçilik, güdümlü bir yönetimi hiç te gerekli kılmıyor. Öyle olmasa, toplumsal gerçekçilik akımıyla birlikte, öbür bireyci

akımlar da belirli ortamlar bulabilir miydi? O halde, sanatçının özgür olması, ya da öyle olması gerekmesi, onun toplumsal sorunlarla bağımlı bulunmasını engellemiyor, tam tersine sanatçının özgür yaratılışı, toplumsal sorunların bilincini daha kuvvetle taşımasına yol açıyor. Tıpkı bireyci eğilimlerle olan bağlantısını engellemediği gibi.

Demek istediğim şu : Güdümlü olmayan toplumlarda da, pekâlâ toplumu bir akım doğaltır; doğuyor da, Güdümlü toplumlarda rastlanan toplumsal gerçekçilikse, toplumsallığa belirli kurallar, belirli yasalar getirmesi, tepeden inme buyruklara göre, çeşitli toplumlarda biçim alması bakımından özgür bir açıdan baktığımız toplumsallıkla kimi zaman uyusmaz; çünkü herşeyden önce hoşgörüye ve eleştiriye karşıdır.

(*) Varoluşçuluk, J.P. Sartre, çev.: Asım Bezirci, Ataç Kitabevi — 1961.

(**) Sanatın Anlamı, Herbert Read, çev.: G. İnal - N. Asgari, T. İş Bankası Kültür Cep Kitapları: 10 — 1960.

(***) Aynı eser.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

FOTOĞRAFLARLA ATATÜRK. I. Doğumundan Cumhuriyetin İlanına kadar. İstanbul 1964 Hayat Kitapları. 215 S. Büyük boy. 35 lira (Kalın kâğıda basılmıştır. Ciltlidir.)

Başlangıcından Zamanımıza Kadar TÜRKİYE TARİHİ. Yazan: T. Yılmaz Öztuna. İstanbul 1963 ten beri. Hayat Kitapları. Her cilt 300 sayfa, resimli, haritalı. Her cildin fiyatı 750 kuruş. (İlk iki cilt Türkler'den önce Anadolu, Anadolu'dan önce Türkler, Selçuklular ve beylikler komularında giriş niteliğindedir. Şimdiye değin altı cilt yayınlanmış ve Kanuni devrinin sonuna gelinmiştir. Tamamı 12 cilt tutacaktır.)

KENDİ KENDİNE LİSE. Tarih - İktisat - Coğrafya - Biyoloji - Fizik - Kimya - Matematik - Mantık - Psikoloji - Felsefe. T.G. Williams'ın yönetiminde bir kurul hazırlamıştır. İstanbul 1963 Yapı ve Kredi Bankası Yirminci Kuruluş Yılı yayını. 527 büyük sayfa, resimli. Ciltli 35 lira. (Lise öğrenimi görmeden hayata atılmış gençlere toplu bilgiler vermektedir. Aynı zamanda lise bitirme sınavları için yardımcı kitaptır.)

OKUL YÖNETİMİNDE DEMOKRASİ. Çeviren Dr. A. Ferhan Oğuzkan. Ankara 1965 Ülkü Yayınları, P.K. 18 - Bahçelievler. 34 S. 2 lira (National Education Association of United States'in hazırladığı kitabın çevirisidir.)

TEK ADAM, Mustafa Kemal, 1922 - 1938. Üçüncü cilt. Yazan: Şevket Süreyya Aydemir. İstanbul 1965 Remzi Kitabevi. 577 S. 15 lira. (Eser bu ciltle tamamlanmıştır).

SOZCÜKLER, Jean - Paul Sartre'dan çeviren: Bertan Onaran. İstanbul 1965 DE Yayınevi. 179 S. 750 kuruş.

BELLETER, Türk Tarih Kurumu, 28. cilt - 112. sayı. Ekim 1964. 250 S. resim ve klşe. 30 lira. (Bu sayı, Tanzimat'ın 125. yıldönümü dolayısı ile Büyük Resit Paşa'nın anısına adanmıştır. Dergide : Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Halil İnalcık, Prof. Süheyl Ünver, Dr. Müjgan Cumbur, Mihir Eren - Figen Bilge'nin Tanzimat'la ilgili yazıları, bunların dışında başka konularda incelemeler bulunmaktadır).

ATATÜRK: SÖYLEV (NUTUK), II. cilt. Sadeleştirilenler: Dr. Mehmet Tuğrul - Salâh Bırsel - Cahit Özelli - Hamdi Olcay. 305-623. S. 15 lira (Birinci cilt 1693 Kasımında çıkmıştı. Bu ciltle tamamlanan eserin sonunda bir de sözlük bulunmaktadır.)

PERDE ARALIĞINDAN, Nadir Nadi'nin anıları. İstanbul 1964, Cumhuriyet Gazetesi yayınları, 311 S. Resimler : Ali Ulvi. 10 Lira.

**DÜNYAMIZI KEŞFEDENLER VE ME-
RAKLI YOLCULUKLARI**. Hazırlayan : Azize Erten. İstanbul 1965, Var-

lık Yayınevi. 200 S. 5 Lira. «Faydalı Kitaplar»

YURDUN DURUMU ÜZERİNE RAPOR. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi, 80 S. 2 lira. (Yaşar Nabi'nin önsözüyle; yurdun çeşitli bölgelerindeki aydınların izlenimleri.)

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, 12. cildin son fasıkülü : 96. fasıkül. Ankara 1965, Millî Eğitim Bakanlığı 10 Lira.

Hikâye :

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZİ, Aziz Nesin'in hikâyeleri. İstanbul 1964, Düşün Yayınevi. 160 S. 5 lira. (Bu kitapta yazarın 12 yeni hikâyesini toplamıştır. Resimler : M. Uykusuz.)

Oyun :

TOROS CANAVARI, Aziz Nesin'in komedisi. İstanbul 1965, Düşün Yayınevi. 102 S. 4 lira.

DÜĞÜN GECESİ, Bertolt Brecht'in bir perdelik oyunu. Çeviren : H. Kaya Öztaş. Ankara 1965. Toplum Yayını. 46 S. 2 lira. (P.K. 176 — Ankara).

İÇERDEKİLER, Melih Cevdet Anday'ın iki bölümlük oyunu. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi. 72 S. 2 lira.

Şiir :

BİR ÖLÜMSÜZ YALNIZLIK, Tahsin Savaş'ın şiirleri. Ankara 1965, Çeviri Yayınevi. 44 S. Resimli 5 Lira. (Özenli bir baskı içinde)

BU AFRİKADIR, Hüseyin Karakan'ın şiirleri. İstanbul 1965, Şiir Yayınları (P. K. 20 — Fatih). 31 S. 100 kuruş.

SİRTİMİZDE KIZGIN GÜNEŞ, Ali Püsküllüoğlu'nun şiirleri. Ankara 1965. Dağıtım: Sergi Kitabevi, Büyük Sinema, 1. kat. 31. S. 2 Lira.

YENİ ŞİİRİMİZ, Antoloji. Düzenleyen: Sabahattin Batur. 2 basım. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi. 251 S. Ozanların fotoğrafları ile. (Önsöz ve biyografik notlarla.)

SÜT, Cahit Külebi'nin şiirleri. Ankara 1965, Hisar Dergisi Yayın. 47 S. 3 lira

Roman :

DÖŞEGİMDE ÖLÜRKEN, William Faulkner'den çeviren: Murat Belge. İstanbul 1965, DE Yayınevi 216 S. 750 kuruş.

BİR FİLİZ VARDI, Yazan : Orhan Kemal. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi 291 S. 4 lira.

HAYAT YOLLARINDA, Panait Istrati'den çeviren: Yaşar Nabi. 4 basım. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi. 104 S. 2 lira

Bibliyografya :

ABDÜLHAK HÂMIT, Hayatı - Sanatı - Eseri. Hazırlayan : Hikmet Dizdaroğlu. 2. basım. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi. 111 S. 2 lira. «Türk Klâsikleri»

Çocuk :

DEFİNE ADASI, R. L. Stevenson'dan çeviren: Muzaffer Reşit. 3. basım. İstanbul 1965, Varlık Yayınevi. 128. S. resimli. 2 lira. «Büyük Çocuk Kitapları»

● PARANIZA BOL FAİZİ,

● ZENGİN İKRAMİYELERİ

ve

● MUAMELELERİNİZDE ÂZAMÎ KOLAYLIĞI,

● SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

Cevdet Doğan

(Basım A - 2489) — 317